శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణేనమః

శ్రీ

అభినవ
ఉత్తరగోధనాపహరణము.

——:o:——

గ్రంథకర్త:

రావి అచ్చయ్యనాయుడు.

సింహపురిమండల స్కాందపురిసీమ

వలేటివారిపాలెం

కందుకూరుతాలూకా నెల్లూరుజిల్లా

మొదటికూర్పు ప్రతులు 500

రాజమహేంద్రవరము

శ్రీ సత్యానంద ప్రెస్సునం:

ముద్రింపఁబడియె.

1930.

———

రు. 1-0-0

విజ్ఞాపనము.

పరమపూజావందనీయులగు ఆర్యశ్రేష్ఠులారా !

ఉ. శ్రీధరనీ నియోగ్యమయి చెన్నలరారెడి భారతంబునన్
పృథివిని కొన్నిరీతులను పోల్చిరచించుటగాంచి మోద
మందుచును రచింపనెంచి యొదరెటన్ రచియించినన్వృథా
గాదుగదాయటంచు మదిబూని రచించితిగానమీరలున్.

క. బాలురపల్కుల నెప్పుడు
ఆలించక యుండుశెల్ల అర్థాంబగునే
బాలురపల్కుల నెప్పుడు
ఆలించగ వలయునెల్ల ఆర్యజనంబుల్.

గాస—క. ఇందున తప్పులు యుండిన
పొందుగ విడనాడి ఒప్పులన్నియుమీరల్
డెందమునందున నుంచుడి
వందనములుజేతు ఆర్యవర్యుల్ మీకున్.

తే. గీ. తప్పులుండిన గాని దయతోడ[illegible]
నెల్ల ఒప్పులు గాగనునెడ[illegible]చి
పుస్తకంబును నభి[illegible]పొందజేయ
నాదువందన అర్థులయ్యెదరుగాక.

వలేటివారిపాలెం.
20—8—29

ఇట్లు
గ్రంథకర్త.

— యిందువచ్చుపాత్రలు —

పురుషులు.

సూత్రధారుడు

దుర్యోధనుడు (హస్తినాపురిపురాజు)

(కౌరవయోధులు)

కర్ణుడు

శకుని

భీష్ముడు

ద్రోణుడు

కృపాచార్యుడు.

అశ్వత్థామ

కంకుభట్టు—ధర్మరాజు

వలనుడు—భీముడు

బృహన్నల—అర్జునుడు

దామగ్రంధి—నకులుడు

తంత్రీపాలుడు—సహదేవుడు

విరాటుడు—మత్స్యపురాధీసుడు

ఉత్తరుడు—విరాటునిపుత్రుడు

శ్రీకృష్ణుడు

బలరాముడు

అభిమన్యుడు

స్త్రీలు.

నటి.

సైరంధ్రి—ద్రౌపతి.

ఉత్తర—విరాటునిపుత్రిక.

ఈనాటకమునందు యింకను అంతఃపురస్త్రీలు మందగొల్లలు పురోహితులు సేవకులు మొదలగువారువత్తురు.

ప్రార్థనము.

సీ. దంతితొండముతోడ ధరలోనపూజించి
విఘ్నేశ్వరుండన వరలెనెవఁడు
బ్రాహ్మరూపంబున విద్యలకధికుడయి
వామనరూపుడయి వరలెనెవఁడు
పార్వతీశివులకు పుత్రుడయి జన్మించి
కుసుములుగోరెడి కుర్రడెవఁడు
మూషకవాహనుండయి ముదమొప్పగా
జనులచే నుతియింప జనునెవండు
గీ. సకలవిద్యలకెల్లను సంభ్రమమున
ప్రార్థనంబును గొనుటచే ప్రబలునెవఁడు
మహితబాంధవుడయిన మహేశుపుత్రు
డనగ వెలయు విఘ్నేశ్వరు మదినిదలతు.
గీ. కమలగర్భోద్భవుని సతికంజనేత్రి
విమలమతితోడ దలచివిద్యత్కసీశ్వ
కేశులగు పూర్వకవివరుల వినుతిజేసి
నాదువంశేశుడగు రామచంద్రుదలతు.

సమర్పణము.

గీ. నాదుకృతమయ్యె యుత్తరగోధనాప
హరణమనునాటకంబు హరిసాక్షిగాను
మహినివల్లెట వార్పురి మందిరుండు
రామచంద్రుని కర్పణగాగనూర్తు.

మ ం గ ళ వా క్య ము.

క. పాండుగనాచే విరచిత
మందిన యీనాటకంబు మహిలోపలనా
చంద్రార్కముగను దనరును
అందాఅరవిందనయన అంబుధిశయనా

అ భి న వ

ఉత్తర గోధ నాపహారణము.

ప్ర థ మా ం క ము.

(సూత్రధారుడు ప్రవేశించును. పుష్పాంజిజేసి)

ఉ. అలవైకుంఠపురంబులో నగరిలోనామూలసౌధంబు దా
పలమందారవనంబులోపలను లక్ష్మిదేవిసయుక్తుడై
యిలసంతోషము మించిభక్తులను గాపాడగ మదిన్ నెంచు నా
నలినాక్షాంబుధి శయనుడొసగు మీకున్ సంతతారోగ్యముల్.

ఆహా యీసభనువర్ణింపవే నోళ్ళుగల ఫణీంద్రునకయినను సాధ్య మగునట్లు తోచకయున్నది. యీసభనెల్లశృంగారమయియుండు దేవరాజ సభనుబోలియుంటగాంచి వీరినెటులయినను ఆనందసాగరమగ్నులనుజేయ వలయునని నామనంబు సంతాపమొందుచున్నది. అయినను వీరినెల్ల మనోరంజన జేయుదునాయని సందేహముగల్గుచున్నది. (ఆలోచించి) కానీ నాప్రాణేశ్వరితో నాలోచించెదను. నటీ. ఒకసారినీనవరసమృదు పల్లవంబయిన మోముతిలకింపజేయుమా—

నటి—ప్రాణేశ్వరా నన్నురావించికతంబేమో వినగోరెద?

సూత్ర—సఖీ కల్పతరువుబోలియున్న సభనువర్ణింపుము.

నటి—మున్నుధర్మజుడింద్రప్రస్థపురంబునందు
యశ్వమేధంబు యొనరించుకాలమందు
దేవమునిరాజ విదితమయి యొప్పుసభను
బోలియున్నయీసభ తేరిచూడ.

సూత్రి—ఆహా నీయొక్క మృదుమధుర రసోక్తులచే కమలముఖ శ్రవణములు జ్యోత్స్యమధురంబు గ్రోలినంజిల్లుకరణి నామనంబు పులకాంకురంబయ్యె అదియునుంగాక నాయొక్క సందేహమునివర్తించె.

నటి—నాథా అట్టిసందేహంబెద్ది. అదియెట్లునివారణంబయ్యెనో దెల్పుము-వినగోరితిని.

సూత్ర—సఖీమణి యీసభను యెట్లురంజింపజేయుదమా యనిసందేహముండెనది నీప్రధర్మజుని సభయనినంతనె యీసభనుధర్మ నీయంబగు భారతకధచే రంజింపజేయగలననియూహించె.

నటి—భారతమనసాధ్యమైన మెడమయి యుండె. అటువంటి భారతకథను ప్రదర్శింపసాధ్యమా అయిననొకరాత్రి ప్రదర్శింపగలమా.

సూత్ర—భారతమంతయు వలనుపడునా అయినరాత్రి ప్రదర్శించుటకు వీలవునా కానయందొకస్కందముమాత్రము.

నటి—ప్రాణనాయకా అటులయిన నేభాగము ప్రదర్శింతమని మీయుద్యమము తెల్పుము

సూత్రి—బాలామణీ.

గీ. కురుకులాధిపు బలములదాడి వెడలి
మత్స్యభూపతి ధేనువులపహరింప
యుత్తరునిగూడి యర్జునుండు గ్రిముగను
పశులవెనుకకు గొనిపోవు పరుషకధను.

నటి—ఓహో! యిదియేకదా యుత్తరగోధనాపహరణము. "నాథా" చిత్రమేమియోకాని యీనాటకరాజమును తలచినంతనే నామనముప్పతిల్లుచున్నది. యీనాటకమునభినవముగా రచించినవారెవరో శ్రవణానందముగా వినగోరెద తెల్పుము.

సూత్ర—సఖీమణి గ్రంధకర్తతో నవసరమెందులకు, వరరసగాంభీర్యసా

హాసమగు శైలిని రచియించినందున కథ రసవంతము గదా కావలయును.

నటి—జీవితేశా! అయిన నాబాలగోపాలము నామము విన గోరెద తెల్పుము.

సూత్రి—ప్రేయసి! మనచిరకాలమిత్రుండగు యితను.

గీ. పృథ్విలోన వలేట్వారిపురమునందు
రావివంశాబ్ధిచంద్రుండు రమ్యగుణుడు
అప్పయామాత్యద్వితీయతనూభవుండు
అచ్చియాఖ్యుండె నీకృతిని అవనిఁబల్కె.

నటి—ఓహో! యితనా మున్నితడు గజరాజచరిత్రమును రగడగారచియించె మరల దీనిరచియించెగాబోలు.

సూత్ర—గ్రంధకర్తతాను పదునెన్మిదవవత్సరమున నేనీరెండుగ్రంధముల వ్రాయనుంకించి రచియించె.

నటి—సరి. సరి. తెలియునులే మున్నునేనెరుగుదును.

సూత్ర—నటిప్రొద్దగుచున్నది మనముండరాదు ఋతువర్ణనమొనర్చుము

నటి—యేఋతువునుగూర్చివర్ణించెదను.

సూత్ర—యేదంనేల వసంతమేకదా.

నటి—గీ. కనులపండువుగాగ వసంతఋతువు
వృక్షతతులుచిగిర్చియుల్లాసమొప్ప
మనమునకెంత యానందముప్పతిల్లె
ఋతువులరేడు యనదగువసంతఋతువు.

సూత్ర—నటి వెళ్లుదమురమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు.)

(తెరవ్రాలును.)

అ భి న వ

ఉత్తరగోధనాపహారణము.

ప్రథమాంకము.

ప్రథమరంగము—సభామంటపసీను, దుర్యోధనునికోర్టు.

(దుర్యోధన, దుశ్శాసన, కర్ణసభికుల ప్రవేశము.)

దుర్యో—మిత్రమా! ప్రభాకరతనయా? యీదినంబున నామనంబు కలతనొందుచున్నది. పాండవులనెదుకుటకుజనిన చారులు యింతవరకును రాకయుండిరి. పాండవులజాడలుదొరకుటదుర్లభమయి యుండునేమో పాండవులను జయించుటకు మార్గముతోచకున్నది. చారులు నేడోరేపో చనుదెంతురు. తదుపరి కారణమరిసి వలయుకార్యము నాలోచింతముకాని నీయాలోచన యేమో తెల్పుము.

కర్ణ—రాజా తెలియనివానివలె నడిగెదవే. నాచిత్తవృత్తియెల్లప్పుడును నాకౌంతేయుల దునిమి రాజ్యభారమును నీశిరమునందుంచి గజపురసింహాసనాసీనుంజేసి చంద్రవంశమున నాచంద్రార్కముగా నెగడుచున్న నవరత్నస్థాపనమగు మకుటమును నీశిరమునందు జేర్చి నాకనులార నెన్నడుగాంతునాయను చింతదప్ప వేరొక చింతలేదు.

దుర్యో—అంగరాజా పాండవుల జయించుట నసాధ్యమయినను అక్షీపుత్రేక్షులయిన మరల ద్వాదశవర్షంబులు కాననాంతరమునను నొకవత్సరంబు నజ్ఞాతమును జలుపడిలేకయుందుముకదా?

దుశ్శా— అన్నయ్యా పాండవులజాడలు వెనుక బయలువెడలిన చారు
లువచ్చి సింహద్వారమున కాచియున్నారు.
దుర్యో—తమ్ముడా దుశ్శాసనా వారినిత్వరితముగా తోడ్తెమ్ము.

(చారులు ప్రవేశము.)

చారు—వందనము. దుర్యోధనమహారాజా పదివేలవందనములు.
దుర్యో—(తలయూచి) చారులారా పాండవులజాడలు కనుగొని వచ్చి
తిరా లేక రిక్తయుంటరా
చారు—దుర్యోధనరాజచంద్రా, మాయికులుమ చెప్పుటకు సాధ్యమా
అయినను.

సీ. ద్రవిడకర్ణాటాంధ్ర తిగ్మగర్త దేశంబుల
కానగలేరు కౌంతేయవరులు
మాళవనేపాళ మగధఘూర్జరదేశ
పాలనంబునలేరు పాంచాలివిభులు
భోజకళింద పుళిందదేశంబుల
పూజ్యపాండుమహీశు పుత్రవరులు
బర్బరసింధు బంగాళరాజ్యములలో
కనరారువారిని కనగపేరు
గీ. దేశదేశంబులను మేముతిరిగితిరిగి
మనసువర్జించి పురితోవమరలినాము
అవనిమనుదురో లేకయజీవులయిరో
చెప్పజాలము క్షేమంబుకురుకులేంద్ర.

రాజచంద్రా అదియునుంగాక.

క. కొండలుగుహలును వనములు
మెండుగ నది విపినభూమికోలనులు రాజా

ఖండితముగ మేమెంతకియు
చండాంశుప్రచండ చాలచాలెక భూపా

అదియునుంగాక మరలివచ్చినపుడు నొకవిచిత్రమునువింటిని. అదియేమన మత్స్యదేశంబున విరాటనగరంబు.

గీ. మత్స్యభూమీశు మరదియగు సింహబలుని
కలికికోసము గంధర్వ డకాలమందు
చూడచిత్రముగాగను సంహరించి
విగత దేహుని నొనరించె విభుపచంద్ర.

దుర్యో—రాధేయూ వింటివా! ఆవనిత యేద్రౌపతియు గంధర్వుడే భీముడునయియుండును. యేలయనసింహబలునిజయించుట భీముడు తప్ప మరియెవ్వరును దాకజాలరు అందువలన పాండవులు మత్స్యనగరంబున యున్నారనుటకుసందియములేదు.రాధేయూ ఆయన మామగారగు శకునితో ఆలోచింతము. (సేవకాయిటురమ్ము.)

సేవ—చిత్తము ఆజ్ఞయేమి.

దుర్యో—నీవతివేగంబున అంతఃపురమునకుజని మామామయగు శకుని త్వరితముగా తోడ్తెమ్ము.

సేవ—చిత్తము. (నిష్క్రమించును)

—♦ ద్వితీయ రంగము. ♦—

(ద్రోణ, భీష్మ, దుర్యోధన, కర్ణ, దుశ్శాసన, శకుని ప్రవేశము.)

గహాస్యస్థలము.

దుర్యో—మామా శకుని నిన్నటిరోజున చారులువిన్నవించిన సమాచారము తెలియునా.

శకు—కురుభూపతీ! యేమి చారులువచ్చిరా చారులువిన్నవించు సమాచారమువినగోరెద.

దరువు—ద్విపద.

శ్రీవీరరాజేంద్ర! శకునిమహారాజ.
నావిన్నపంబిను నలినాక్షతేజ
కౌంతేయువార్తలు కనుగొనవెడలి
నట్టిచారులునాకు నయముతోనిపుడు
విన్నవించిన యెట్టి విస్తారశయము
వినిపించెదను విను వియనీతిచంద్ర
మహిలోపలను గనమత్స్యపురమందు
మహిపతి విరటుని మరది కీచకుని
వనితవ్యవరంబున వక్కనిశిరాత్రి
కనుగొన నొక మహాకంఠీరబలుడు
గర్వాంధుడయినట్టి గంధర్వుడొకడు
అర్ధరాత్రంబున నరుదెంచినతని
విపతిదేహునిజేసె వికృతంబుగను
నుపకీచకులజంపె యుర్వీపయినపుడు
అంతట బలశాలి అంతధీరుండు
అంతటమోరమవు అంతగాంభీర్య
గర్వాంధుడేభీమ గంధర్వుడనియు
అరవిందపాంచాల అంబుజాక్షినియు
మహిలోన యామత్స్యమహిపతియొద్ద
మహిపతిపుత్రులు మరుగుగానడచి
బ్రతికియున్నారని పట్టుదలగాను

మదిదలచినాడను మానవాధీశ
నీమనమందున నిశ్చయంబయిన
ఆత్మాత్మ వినవొప్ప అవనీశచంద్ర
రాజశ్రీమహారాజ రాజరాజేంద్ర
రాజీవస్తుతివంద్య రణవీరచంద్ర,

అటుగాకుండిన కీచకునిజంపనే జీవతాంశునిచేతగాని నెరవేరదనియు, నా యభిప్రాయము.

శకు—మంది గజపురాధీశ ! లెస్సగానాలోచించితివి. అటులనే జరిగి యుండుననియే నాయభిప్రాయము అంగరాజా, మీయొక్క యాంతర్యము బహిరంగపరచుము.

కర్ణు—శకునిధరానాథా ! నాయభిమతముసల్లే యీమ్చుకొనిపోవుచూ యున్నది అదియునుంగాక యల్లకాలంబునందునను పాండవు లున్న దేశముపశుజనసస్యసమృద్ధియై నిరతము వర్షములువర్షించి సుభిక్షముగాయుండును. నేటికాలమున మత్స్యదేశముయటు లనేయుండెనని వినియుంటిని. కాబట్టి పాండవులేవ్వరును సందియ ములేక నానగరమున వర్తించుచున్నారు.

దుర్యో—అంగరాజా! అటులయిన మనముసైన్యసమేతముగా వెడలి మత్స్యనగరంబునుజొచ్చి పాండవులనుగనుగొందము అదియెటుల నప్రదమమున మన సుశర్మనుబంపి మత్స్యభూమీశునకుదక్షిణభూమి యందుయుండు దేనువులను నపహారింపజనవిచ్చిన విరాటుని రణసన్నాహంబంతయు నటువెడలిపోవును. తదుపరి సర్వసైన్య గురుపితామహాగురుపుత్రు అంగరాజాబంధువర్గసహితముగా వెడలి విరటుని యుత్తరగోధనము లపహరింప పాండవులున్న

యడలబయల్వెడదురు లేనియడలమనవిరోధియగు విరటునిసంహ
రించివారిరాజ్యమపహరించుదము యిదియేనామనోనిశ్చయము

శకు__ భేష్! బహుమంచియాలోచనకుదిరినది. తడవుసేయకుము అల
స్యమయిన నోపదమూడేండ్లు పూర్ణమగుచున్నది. సైన్యమును
ఆయుత్తపరుచననుజ్ఞయిమ్ము.

దుర్యో__అటులయిన నొకరిపట్టుదలతో సాధ్యమయిభేదించనలవియగు
కార్యముకాదు. కౌరవవీరులందరును యీకార్యమును శిరసావ
హించి నెరవేర్చవేడెదను. తాతా! శంతనపుత్రా! పరమ పూ
జ్యుడవయిన నీభుజస్కంధమున యీకార్యమాసిన పట్టాభిషేక
మొనర్పించితిని. తరువాత నీయిష్టము.

భీష్మ__(తనలో) హా! దైవరాయా!

శా. చింతలు నొందగావలసె సేనమహారధకత్వమంబునన్
ఎంతయు గాసిజెందియిటు కాటమెరుంగకహారవశమునన్
వింతలు క్రొత్త క్రొత్త ప్రయోగములన్నియు నొకటుగాగ
కౌంతేయులకెంతకష్టదశకాలముగూడెను ద్వారకాధరా.

అదియునుంగాక నాధర్మపరులయిన పాండుభూమీశతనయులు.

గీ. పాండురాజమహీంద్రపు పుత్రులయ్యు
నాదుచేతులలో గారవమున బెరిగినట్టి
నట్టిపాండవులెట్టి యనాధలయిరి
వారికి యిలపుటయరుగనువారిజాక్ష.

(ప్రకాశముగా) కౌరవాగ్రజా నీవాక్యమును శిరసావహించెదను.

దుర్యో__సభికులారా! మీరందరును నాయందు దయయుంచి యిప్ప
ట్టున సంపూర్ణానురాగమున సాయమొనరించగోరెద.

అందరు__అటుచేయుదుము.

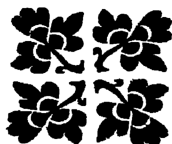
దుర్యో—సేవకా!

సేవ—యేమి సెలవు.

దుర్యో—గీ. రేపుపుదయమునందు విరాటుపురికి
చనగవలయును చయ్యన జనియునీవు
భీతినొందెడి రణభేరి వేఁయుడివుకు
సైన్యమంతయు సమకూర్ప నెరుకపడగ.

సేవ—చిత్తము. నిష్క్రమించును.

(తెరవాలును)

శ్రీ

అ భి న వ

ఉ త్త ర గో ధ నా ప హ ర ణ ము.

—♦ ద్వి తీ యా ం క ము. ♦—

ప్రథమరంగము—అరణ్యసీను.

(మందగొల్లలు సురభులు ప్రవేశము)

నడ్డికోటడు—ఓయ్ ! వుయ్యేముంతకట్టుపిచ్చినోడ్ని నీపానుగాల యాం దోయి యియ్యాలమనరాజు సయిన్యసమ్మేతంగా యాడ్కో పోయిండంట.

పిచ్చన్న—అదిగాదోయ్, నీయెగ్గాల దచ్చినంగున్నావలయేరోతోల్క పోతుండెపోయిందంటోయ్ వానెమ్మనెత్తిమాసినకొడుకు మనమ యితెమోరుగోల్తా పొడవక రాజుకు చెప్తమంటోయి. నెత్తి గాల్కినాయాల్లవుచేతగాకవురిక్కిందుగాని.

పుల్లావులెర్రన్న—నగోన్నియి అటుమాఋండోయి. అదెంది నీయమ్మ జిగడ. అయ్యేంగురాళ్ళిలు అయ్యేంమొంటులు అయ్యేమేనేగలు యిట్టాంత్తుండయేమోయి చీ యెగ్గానకొడ్కా.

పిచ్చన్న—సాములాలా యిట్టాంతుండారేడికయ్యో యాడ్కొచెప్పండి దోవజెప్తము. వ్రాళ్ళోరాజుగారు తేరు పట్టంలోనికిపోతారా యేమి.

దుశ్శా—మందగొల్లలారా! మీరాజుగారు వెచ్చుటకి చనుదెంచియుండిరి. యిప్పుడునగరమునందెవరున్నారో తెల్పుడు.

గొల్ల—సామో ! మారాజుగారి ఆవులయేరోతోలోక్కనిపోతుండేను. యుద్ధానిపోయింరోటు.

దుర్యో—(తనలో) యిదేసుంచితరుణము. భటులారా దేవులను మనపురమునకు మరలించుడు.

(భటులుదేవుల మరల్పుచుందురు.)

పిచ్చి—దేయ్యిటబొద్దెందిరా యోరయ్యా ఆవులతోల్తారు గూడికి తోల్తారోకానిమరి.

దుర్యో—మందగొల్లలారా ! మేము కురుసేనలము. విరాటుని గోవుల కొంపోవుటకయి యిటుచనుదెంచితిమి. మీరుపురంబునకుపొండు

యర్రన్న—యాందిరో నాయాల్లాల! కురుసేనుఅయ్యేది. గొర్రుసేను అయ్యేది ఆవులబోనియ్యము.

దుర్యో—గోపాలులారా ! వృథాప్రియాసనొందకుడు.

యర్రిన్న—పయ్యాసలేదు. కిందాచాలేదు నీయబ్బొచ్చినా తోల్ని య్యాను. తోల్తే మోరుగోలిరుగుద్దినాయాల (అనికొట్టును).

దుర్యో—గోపాలులారా! యివిగో శరములుకాచుకొనుడు (శరములు విడచును) గోపాలురు సైన్యము యుద్ధముచేసి గోపాలురు వెళ్ళుదురు. (తెరవాలును.)

—♦ ద్వితీయరంగము ♦—

(ఉత్తరుడు అంతఃపురస్త్రీలు పాచికలాడుచుందురు)

(మందగొల్లలు ప్రవేశము.)

గోపాలులు—వుత్తరా, వుత్తరా, ప్రాణమువదక్కించుము. రక్షించుము రాజపుత్త్రా.

ఉత్త—(నివ్వెరజెంది) గోపాలులారా యేమియాపదచేగూడెనో తెల్పు ము మీయొక్కయాపదబాపెదను.

గోపా—గీ. వంచనంబిదె యుత్తరవరగుణాఢ్య
ధార్తరాష్ట్రుని సుతుండు దుర్యోధనుండు
తనచతుర్విధసేనతోఁ తర్లి మనదు
గోగణంబుల వెడలించె గజపురంబు.

ఉత్త—(కోపముతో) హా! దురాత్ముఁడా సుయోధనా ఎంతక్రూరకార్య మొనరించితివిరా మదాంధ.

గోపా—ఉత్తరా! రాజూరలేఁడు. గోవులుచాలాదూరమున వెడలిపోవు చున్నవి. సైన్యముచూడ చతురంబోధిబోలి యచ్చట జూచి నను రామశబ్దమయియున్నది. కావున

శా. వేగమెదర్లు యుద్ధముకు యుత్తరధేనువులఁ మరల్పఁగఁ
మక్కువతోడ నీదగుబలంబును రాజసభాస్థలంబునఁ
మిక్కిలి నేర్పుగాను నినుమెచ్చుచు బొగడుచునుండుగాంచు
యూగండము బాపి రాజునిను ప్రేమను నొసర్చెరీతిజల్పుమా.

ఉత్త—యేమీరా దుర్యోధనా మాతండ్రి పురంబున లేకయుండుట గాంచి దండెత్తివచ్చితివా అయినను లోకగాంభీర్యరణశూర దిగ్విజయుండగు భూమింజయుండు లేఁడనితలచితివి కాబోలు. గోపాలులారా మీరుపొందు భయమందకుడు.

ఉ. అనయము కౌరవాది త్రిజగంబులు నొక్కట నెత్తివచ్చినఁ
వనజభవుండు దేవగణయుతంబుగ తానెదిరించివచ్చినఁ
కదనమునందు కౌరవుల కల్పడి శిరములు ద్రుంచివేసి గో
గణము మరల్చితెచ్చెదను రథంబును తెమ్మిట వేగసాహిణీ.

అదియుటుంగాక.

శా. పురమునయుండు సేనలును రద్యములుఁ విలుకాండ్రువీరులుఁ
సారథులుఁ రథంబులు యేనుగులున్ యలమాప్టివారలుఁ

ఉష్ట్రములుఁ సమస్తపరివారము దక్షిణగోగణంబులఁ స
డరి త్రిగర్తనీశుడు హరింపగవాసి నెమర్కొనఁ జనెన్.

అందువలన యీపురంబున మొలత్రాడుకట్టినబాలుడయినను కన
రారు. యీసమయానుసందర్భమున సారథి లేడు అందుకతన
యుద్ధమునకు బయల్వెడలుటకు సందేహముగాయున్నది. పేరు
నకు సారథియున్న యెడల.

క. పేరుకు సారథియుండిన
మారునిసరి కౌరవాబ్ధిఁ బొచ్చియు సేనన్
ఘోరముగ వైరివీరుల
వీరుడనయి చంపనేస్తు యీక్షణమందున్.

సేవకా యిటురమ్ము.

సేవ—చిత్తము.

ఉత్త—నీవు వెడలి పురమంతయు వెతకి పేరుకు సారథిగా యుండుటకు
మొలత్రాడుకట్టిన బాలునయినను తోడ్తెమ్ము.

(నిష్క్రమించును).

—♦ తృతీయరంగము ♦—

బృహ—ఆఆర్తరక్షపరాయణా! మేమీయిడుముల నెన్నిదినము లను
భవించవలయునో కదా మేమందరము ఒకచోటనుండియు ఒక
రొకరు చూచుటకును భగవత్ప్రాప్తను లేకయుండెగదా! నా
దుర్మార్గులయినకౌరవులెంత. యత్నముసాగించిరి. మమ్మెన్నియి
డుములగుడిపించిరి. [కోపముతో] ఒరేమధాందా నుయోధనా!

పట్పాది—గీ. ఘోరరణముననిన్ను ఘోరముగను
పుత్రిభ్రాత్యాది బంధువర్గంబులో నీ
సైన్యసామంతభూజనసంకలితముగను

కాలుపురిజేర్చ్చకన్న నోకతినచిత్త
పాండురాజమహీపతిపావనంబు
జెందినట్టియు వంశమేస్థిరమెయగును.

(బరిహాస్యుడై.)

మనసేనల తొందరించెదవు. యిచట యెవరునులేరే [ఎదుటజూచి] అదిగో పాంచాలిరాజతనయగాబోలు నిటువచ్చుచున్నది.

[కూర్చుండును].

(ద్రౌపదిప్రవేశము)

ద్రౌప—ప్రాణేశ్వరా! పదివేలవందనములు.

బృహ—దీర్ఘసుమంగళభవమై వర్ధిల్లుమునాయకి.

ద్రౌప—ప్రాణనాథా! కురుబలంబు ను వచ్చి దేశువుల తోలుకపోవు చున్నారట ఉత్తరుడు రణమునకు జనుటకు సారథి లేనికతంబున నిర్విణ్ణుడయి యున్నాడు. మనమజ్ఞాతము పూర్తియయినదా లేదా లేకయున్నచో.

గీ. కౌరవాధములందరు కపటమునను
మత్స్యభూమీశు సురభుల మందలించి
ఆయకట్టునుగట్టి రరణ్యమందు
యేమికాలమొ ప్రాణేశ యెందుకతనో.

బృహ—ప్రాణేశ్వరీ! భయమందకుము.

గీ. నిన్నరోజుకు నజ్ఞాతనిష్ఫలంబు
గడువువెళ్ళెను మనమికకువలయాక్షి
బయలువెడలిన మోసంబుపారదెంచు
కానిభయమందుటేల కంజాయతాక్షి.

అయిననీవుత్తరుపాలిక్కిజని యిదివరకోనింద్రప్రస్థమున్బృహన్నల నెరుగుదుననియు.

గీ. కాండవంబేర్చునప్పుడార్జునేశు
 సుతుడు పేడిని సారథిగవలయుతోచే
 విజయనామంబుసిద్ధించె విజయునకును
 నతనిసారధ్యమును దెల్ప నలవియగునె.

అంతియేగాక నాబృహన్నల నొగలలోనాసీనుండయి యుండ రథంబు గగనమార్గంబున బోవుచుండుననియు నలువయయినను, శైలాపతియయినను నేలునసాధ్యంబనియు యింకనుపరిపరి విధములని యొక్కచాతుర్యమున నతనిమెప్పించి తుదకు నన్నుసారథిగా గొనునటులయొనగూర్చుము. తరువాత కురువీరుల నిర్వీతులం గావించెద.

ద్రౌప—ప్రాణేశ్వరా! మీయొక్క దయార్ధహృదయము నాయందుయున్నచో నాచాతుర్యమున నిన్నుసారథిగా గొనునట్లొనర్చెదను నాయదృష్టము మీదయ యెటులుండునో సెలవొసంగుము. వెళ్ళెదను.

బృహ—నాయకీ వేమరక నీవీకార్య మనుకూలమొనర్చుము వెళ్ళుము.

నిష్క్రమింతురు.

(తెరవాలును)

—♦ తృ తీ య రం గ ము ♦—

(వుత్తరుడు అంతఃపురకాంతలు)

వుత్త—చెలులారా! యీపురంబున సారథిలేమింజేసి నాప్రియంపుతండ్రికి ప్రియమొనగూర్ప జాలకపోయితిగదా. సారథిలేకయున్నను నొక మొగబాలుడుయున్నయడల పేరుకుసారథిగాయుంచుకొని రథి

కత్వమును రథత్వమును నేనే నేరవేర్చువాడ బాలామణులారా సారథియున్నయెడల.

గీ. భీతినొందక భీష్మద్రోణాదికర్ణ
సింధుసౌబల సోమదత్తాదిబంధు
దుర్భసైన్యంబు దుర్యోధనాదిమేట
వీరులనుక్రమించి వాహ్యాళమొంకువాడ.

సైర—ఉత్తరా! మీరింత విచారించతగదు. మీరర్థించినయెడల నొక దివ్యసారథి యీపురంబుననే యున్నవాడు.

ఉత్త—సైరంధ్రి! యేమోయెరుగనటుల వీక్షించెదవు. మాకగుపడక మనపురంబున సారథియెవరుయుండెను.

సైర—విరాటభూనాధతనయా! నామనవంగీకరించుము. మనయంతః పురమున బాలికలకు నృత్యమునేర్పు నృత్యగురుడయిన బృహన్న లయే మున్నతడును.

ఉత్త—(కోపముతో) ఆహా! సైరంధ్రీ! యెంతనీచపు పల్కులాడితివే నీకింతకావరమెక్కెనదా రారాజపుత్రుడనయియుండి సారధి లే డనివచింపుచుండ నిన్నెవరో పిలిచినటులవచ్చి బృహన్నలను సారథిగా నొనర్చుమందువా! సైరంధ్రీ.

ఉ. పురుషుడుగాడునాతడు పృథిక్షితిస్థలియందున వర్తిగాడు
నారదమునిదోలుసారథికి నాబృహయన్నలయర్హ్వడగునేమో
సురసభిమాలినీటుటులు నన్నపహాస్యము జేయజెల్లునే
మరియిటువంటిపల్కులును పల్కినశీర్షముద్రోల్లనేసెదక్.

సైరం—మత్స్యతనయా! ఆగ్రహము సేయకుము. నేనుమీబోటుల యొద్ద పరిచారికనయి యుండి మీబోటులనపహాస్యమాడ నర్హత గలదాననా అయినను మున్ను నేనిందప్రస్థంబున నీబృహన్నలను బాగుగా నెరుగుదును. కావునవచించితిని.

ఉత్త — యితను యింద్రప్రస్థపురంబున యేకశతంబునయుండెను. నీవు నచ్చట యెందునకుగాను నచ్చటయుంటివి.

సైర — సుదేష్ణగర్భసుకుమారా! మున్ను నేనింద్రప్రస్థపురంబున పాండవపత్నియయినయాజ్ఞసేని యొయ్యారమునపరిచారికగాయున్నందున నీబృహన్నలనచ్చట నృత్యగురువుగాయుండె నాకాలంబున పాండవమధ్యముండు కధనోత్సవమునకు జనునప్పుడు నితనిని సారధిగాగొంపోవుచుండె నారహస్యము నెరిగినదానవగుటచే విన్నవించితిని. నాబృహన్నల నొగలలోయున్న.

క. అశ్వములు గగనమార్గమున
దృశ్యముగా జనుచునుండుఘోరంబగు నా
విషయంబునందు విభునకు
కుశలంబయి జయముగల్గుశూరత్వమునన్.

కావున నాబృహన్నలను సారధిగాగైకొనుము

ఉత్త — సైరంధ్రీ! అధికప్రసంగ మొనర్చెదవేల యింద్రప్రస్థపురమున నీవేడిరూపుని విజయుండెరణమున సారధిగాగొంపోయెనోయెరిగింపుము. లేనియెడల నిన్నీకరవాలమునకు బలియొసంగెద.

సైరం — భూమింజయా విజయుండు నీబృహన్నలను.

గీ. యెవ్వడు విప్రచ్ఛేదివేడిరూపితోడ
వాహ్వానంబునకేగెనో వెరుకపరచు
మాలినీయని నుడివితివిమాన వేళ
పూనిదెల్పెదవినుము భూనాధచంద్ర.

ద్రౌప — విరాటభూనాధతనయా ! మున్ను పాండవమధ్యమునకు నీబృహన్నల.

సీ. దండివారలు కాలకేయులధరగూల్చు
సమయమున నితడేసారధిగయుండె

ఖాండవనము దహించి గాండీవంబు
చేగొనునప్పుడు సారథియితండె
యింద్రప్రస్థపురంబు యేలుచు శత్రుల
నుగుమారునపుడు సారథియితండె
హయమేధయాగంబు భయములో నొనగూర్చ
కీర్తిగాంచెడి సమఖ్యాతుడితడె

గీ. సౌఖ్యమొసగూర్చు సారథ్యచతురతంబు
శూరునకుదెల్పు నొనగూర్చు చిత్రగతిని
వేషమునయ్యర్జునుడువడసె విజయుడనన
నితనిసారథ్యమునుగూర్చు సర్వనాథ.

ఉత్త— చెలీ మాలినీ! నీవేసమయమునయినను నితనుసారథ్యముచేయు కనులారచూచుయుంటివా లేక యిరువురేకనగరంబునను ఉండుటం జేసి జనులాడువాక్యముల వినియుంటివా.

ద్రౌప— జననాథాత్మజా! వినియుండుటకాదు. కనులారచూచియుంటి ని మున్ను యింద్రవనము దహించునప్పుడు నీబృహన్నలను కిరీటి సారథిగానియమించె. యుత్తరా యింద్రప్రస్థపురంబునయున్న సారథులకంటె రూపవంతుడని యీతని సారథిగానొనరా యితని యందెంత ప్రభావములేకయున్నచో నాపాపనందనుడేలయితని ప్రేరేపించును. నాసమయంబున నీవేషిసుర చిత్రముగా రథంబు తోలుచుండెనట అటుపిమ్మట నెచటనయినను రణమునకాహ్వా నించినచో నితనిచే సారథిగా నరుండు గొంపోవుచుండె సారథి యే యననేల అవశ్యమున్నచో రథికత్వమునుగూడ నిర్వహించ నోపునట. యుత్తరకుమారా! నేనెరిగినదానవపుటచే తెల్పితిని. అటుగాక నీబృహన్నల—

గీ. మేఘసందేశమయిన మార్తాంశుపగిది
మూగవలెనుండు నీమహానీయఘనుడు
వీరపౌరుషగాంభీర్యవీరవరుడు
క్రీడిబోలియు రణకేళి జేయనేర్చు.

ఉత్త—రమణీమణి అటులయిన నాబృహన్నల యిటకువచ్చి మార్గమర యగోరెద.

ద్రౌ—మత్స్యజననాథతనయా!

శా. నీదగుచెలియలుత్తరకు నృత్యమునేర్పు గురుండుగావునన్
భేదముభేదమయి జెలగు విరాట్ప్రభుపుత్రిక నతనిచెంతనుగ
వుత్తరబంపి పేడినిటు వేగను యాజ్ఞనొసంగియుత్తరా
ఖాదగనిష్ఠురంబుగను సారథిగాగొను భూపనందనా.

ఉ—సేవకా యిటురమ్ము.

సే—స్వామీ! వచ్చితిని. (ప్రవేశించును).

ఉ—ఫణిహారా నీవీక్షణంబునవెళ్ళి నాముద్దుచెలియలగు నుత్తరనిటకు దోడ్తెమ్ము. కాలయాపనమొనగూర్పకుము.

నిష్క్రమించును.

(ఉత్తరప్రవేశము).

ఉత్త—అన్నయ్యా నన్నిటకురావించుటకు కతంబేమో వినగోరెద.

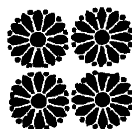
శా. చెలియా యాకురురాజచంద్రుండుబలంబుల్ గూడి తావచ్చి
భూమిలోజొరబారి ధేనువులఅరికట్టించిగోపాలురన్ ధీ
రలాఘుంబునవొచ్చిజేసినిటుకు భువిబోధిలోముంచగా మ
త్కళకడ్గాహుతిరణము సల్పుటకులేడాయిందుతగుసారథి.
నాయభ్యంతరముంగూర్చి నీనృత్యగురుండయిన బృహన్నల
సారథ్యము నొసగూర్చునని వినియుంటి. కావున నతనిరావించు
టకొరకు నిన్నురావించితిని. నీవు

గీ. రాజ్యలక్ష్మీవిభవతముండెనేని
సోదరావాంఛనాయందు సొరిదెనేని
చారుప్రియభక్తిచాంచల్యచలనమేని
నృత్యగురువును ఓడ్తమ్ము నృపకుమారి.

ఉత్త—అన్నయ్యా! భవదాజ్ఞశిరసావహించి బృహన్నలనుతోడితెచ్చెదను. రణమునకుసిద్ధపడుము.

నిష్క్రమింతురు.

(తెరవాలును)

అభినవ

ఉత్తరగోధనాపహరణము.

—♦ తృతీయాంకము ♦—

ప్రథమరంగము.

బృ—యీదినంబున నాప్రియురాలయిన పాంచాలిచెప్పిన వాక్యమెట్లు నిర్వహించనోకదా.

మ. తడయకనేను నాకురుసముద్రము నీదగనాకువచ్చునే
నీడకగాండీవంబునకు నుత్కరశస్త్రశరాళికిన్ మహా
భక్తిశనాచువీరరసవిప్రషపౌరుష కళమువ్రాల మ
ద్కటకకరోరకల్మష ప్రమాదము బాపినాహ్లాదమొందనే.

నాదుర్మార్గులయిన గురుమాతాపితానుత ద్రోహులయునకతి నాత్ముండను.

శా. కరకరశస్త్రరాళిసముదంబున వైరివిరోధిశీర్షముల్
గదిరిబరిత్యజించిసురాసురులంత భళీయనంగనా
దుర్మద దుస్ససేన గజికర్ణ వికర్ణ వినాతవ్రాతలన్
సెరపియుకౌరవాబ్ధి గడంగుసుక్రోధములెల్ల బాయగా.

అయినను వుత్తరుడొప్పనో మిన్నకుండునోకదా.

ఉత్తర ప్రవేశము.

ఉత్త—పదివేలవందనములు నాట్యగురూ.

బృ—దీర్ఘాసుమంగళీభవుగమ్మా విరాటగర్భాబ్దినీ! అమ్మానగరమున నందరుక్షేమముగా యున్నవారేనా.

ఉత్త—(కన్నీరుగార్చుచూ) గురుతిలకా క్షేమమేలను.

బృ—అమ్మా! కన్నీరుగార్చెదవేల నీకుసంభవించిన కష్టమును నావలన నయినచో తొలగించెదను. తెల్పుము.

ఉత్త—నృత్యతిలకా నీచేతనవ్రకాగ్యమవుచో ఆడినవాక్యక్రమమున హరిహరాదులసాక్షిగా నెరవేర్చెదవా.

బృ—తల్లినుదేష్ణగర్భకుమారీ! నాద్వారకాసిలయుడగు గోపాలభగవానునిసాక్షి నసత్యమాడువాడనుగాను.

ఉత్త—తండ్రిమమ్మెటు కడతేర్చెదవో (యేడ్చును)

బృ—కుమారీ!యభయంబిచ్చినను కారణమకయక మున్నే దుఃఖంబోధిని మున్గుదువేల. కారణము తెల్పుము.

ఉత్త—సాహిత్యోపద్యాయినీ

శా॥ కురుబలవీరవర్గ సుదసురభుల దోలుకువెళ్ళుచుండ నా
సోదరుడుత్తరుండు కదనంబుకు బోవ రథంబునడుపగా
సారథిలేనివల్లనిను సంతసమొప్పగదన్నసంబుకున్
రారమ్మనిచెప్పె భూమిజయుడిప్పుడు సారథిగాగనృత్యుడా.

కావున నాయందు శిష్యవాత్సల్యమున్నయెడల యిప్పట్టున నీకార్యము నీభుజస్కందమునుంచి నెరవేర్చవలయును నీవుతప్ప పురమునందు తగుసారథ వెతకిచూచిననుకనుపించదు మాయందుపూర్ణానుగ్రహముంచి నావెంటరమ్ము. విరాటసింహాసనము నివ్వి శాశ్వితకీర్తిదురంధరుడవయి మత్స్యరాజ్యమున నొకవేల్పుగా గొనియాడుచుండగా శాశ్వితకీర్తినాలోచింపుము. (అనిబోధించును).

బృహ—అమ్మావిరాటపుత్రి! నేను పేడినయి నపుంసకుడనయి స్త్రీలకు నృత్యమునేర్పువాడనయినను రణాశ్లోకము ... యద్దమన్నట్లు సారథ్యమునకు మేటనని ... ట్లుటయా నావ్రా

దయమునెరిగియు నెరుగనివలె నిటులామట చెల్లునే యుత్తరా
మనునిబాణాజ్వాలా.

ఉత్త——గురువరా! నేనపహాస్యమొనర్చుదాననా తప్పకమీరునామాట
లాలించియుత్తరుని చెంతకు చనుదెంచి మీరునువారును

చ॥ రణమునకేగుదేననుచు నిన్నటుదెమ్మని దెల్పినాను ఆ
ర్పణమును జేసియుత్తరునియుచ్చియు నీదుహృష్ఠితనంబుచే
త, ర్పణజూపి వైరులనుగ్రుక్కణగించుటో మరలివచ్చుటో
స్పష్టణయవ్వను యుత్తరునిపదనంబున కేగుదమో బృహన్నలా.

కాన నా వెంటయుత్తరుచెంతకు చనుదెంచుము.

బృ——అటులనే యుత్తరాదర్శనోల్లాసుడనయి చనుదెంచెదను. (తనలో)
ఆహా! నాయనుంగు యర్ధాంగియగుపాంచాలియే యీము
నోల్లాసముగావించెనుగదా [సంతోషముతో] ఆహా! పాంచాలి
నాయబ్బరపుమరునారీ.

[నిష్క్రమింతురు].

తెరవ్రాలును.

——♦ ద్వితీయ రంగము. ♦——

[అంతఃపురమున యుత్తరుడు స్త్రీలు]

ఉత్త——ఆహా! దైవరాయా నాచెలియలు యుత్తర యింకను వచ్చుట
లేదే కురువీరులు చాలాదూరము నేగియుందురు. అదియునుం
గాక.

గీ. సారధియున్న సంగిర రంగమందు
వైరులను దున్మించి వీరనామంబుగాంచి
నాదుపిత్రియతండ్రినన్ను బల్ గారవించ
ధేనుగణముల దేశంబుభద్రపఱుతు.

[ఉత్తర బృహన్నలప్రవేశము]

బృ—పదివేలవందనములు. మత్స్యరాజ్యదీప్తివిస్తార కిరీటాధరతనయా!

ఉత్త—బృహన్నలా! ఈయుచితాసన మలంకరింపుము.

(కూర్చుండును)

బృ—విరాటనందనా!

క. ననునిట రావించుటకును
విన గోరెద కార్యమిపుడు విభుదేంద్రధరా
కనకాంచిరాంకేయుర
మణివాలకిరీటధార రాజకుమారా.

ఉత్త—నాట్యగురూ! నేటిదినంబున మాతండ్రిగారుదక్షిగోధనములను సుశర్మ హరింపగా కదనంబునకుజనియుండె. నూరనొకవీరు డై నను లేకచనిరి. యీాసమయమున, యుత్తరమునయుండు గోధనములను

మ. యుత్తరగోగణంబులను యుర్విని యాకురుసేనలెల్ల
భీతిల్లగ దుర్మాదాంధుడగు సుయోధన కర్ణవికర్ణసోమ
దత్తాదిత ద్రోణపుత్రినది పుత్రకృపాదిత కుంభసంభ వా
గ్దత్తముతోడవచ్చిరట సారధిగమ్ము రణావహంబునకుఁ.

కావున నీవీక్షణము సారధిగాతురగముల నరదమునకు గట్టి త్వరితము గాడెమ్ము.

బృ—రాజా! నక్కయెక్కడ నాగలోకమెక్కడయన్నట్లు రణమునకు నన్నుబిలిపించుటయు సారధిగా నియమించుటయు మొదలగు వానితో నన్నటుపరాభవింపమేరగాదు. ఉత్తరా యిటుజేయుట మీాబోటులకుసరికాదు.

ఉత్త—బృహన్నలా నిన్నీసమయమున పరాభవించితినా యీాసమయ

ము పరాభవానుకూలమయిన సమయమేనా కానీవట్లుతలంచకుము.

బృ—రాజకుమారా నిజమయిననునాబోటులు సారధియగుట మీబోటులకు నసర్హమయినది కించయయిన పనియయినను నేనుసారథ్యము చేయువారినయినను చూచియుండలేదు.

ఉ. ఉత్తరనాదువాక్యమిను భూవరనందను పేడిచూపినై
యుత్తరియుండజూచియిటులాస్యము జేయగనీకుజెల్లనే నే
మత్తతురంగసంయుత యరథంబునుదోలగనే నెరుంగ
ముస్త్రీదులయిన వీరులిల సారధిపేడియటంచునవ్వగే.

కానసేనసర్హుడను.

ఉత్త—బృహన్నలూ! పేరునకుసారథియున్నావనజాలునాసారద్యమును రథత్వమునేనేనిర్వహించువాడను. మాయందువాత్సల్యముంచి సమ్మతించుము.

బృ—(అనుమానము సూచించి) యుత్తరకుమారా అటులనేవర్తించెదను.

ఉత్త—త్వరగాహయశాలకుజని మేటయగుతురగంబుల నరదమునకు కట్టితెమ్ము వైరులకూపణంచెదను. త్వరితముగాతెమ్ము అనుమానింపకుము. [అటులయొనర్చును.]

ఉ—నాట్యగురూ!

గీ. ఆహవంబున మాయన్నవైరితలలు
దున్రించ నీవాసమంబున వేగుదెంచ
చనియువారిశిరోవేష్టములను దెమ్ము
బొమ్మపొత్తియలకు బృహన్నగారూ.

బృ—చిత్తము. (బృహన్నలయుత్తరుసు నారోహింతురు.)

(ఆయుధములను ఆరమునందుంచి సంసిద్ధుడ ఖు) సేవకా!

శా. ఆహవమందు వైరులను సుక్కణగించియు గోగణంబులన్
సాహసలీల వెన్కకును జేరగదోలియువచ్చుచుండ
నా,హావమున జయము దెల్పగను భేరిమృదంగతురంగ వా
ద్యనా, రోహణయుంచుడి మరలవచ్చెడి వేళకుపట్టణమందునన్

సేవ—చిత్తము. అటులనేరయొనర్చెదము.

నిష్క్రమింతురు.

(జయజయధ్వనులు).

తెఱవాలును.

(తెరలోజనులు)

మత్తకోకిల.

మత్స్యదేశపురాధినాధునిమతియనుంగు సుపుత్రుడ
యిత్సవచ్చినయట్లుజేయుము యిహమునందుత్తరుడ
కురుకులంబులనెల్లగెల్చియు గోగణంబులు దెమ్మిక
మరువకను శిరుపాగలునుదేమదిని యుల్లాసంబుగ.

తోహర.

విరటునిపుత్రిడ యాకుణంబునవీరులనెల్ల హరించి
కురుకులపౌరుషశాలుర నెల్లనుఘోరముగను మడియించి
గురుసుత భీష్మ ద్రోణ కర్ణ కృప కురువీరులస్పృక్కించూ
అమరకనుజనపాలునిచే ఆనందముగావించూ.

ద్విపద.

జయము జయమగుగాక జయవిరటుపుత్ర
జయమగునీకును జయయుత్తరేశ
జయలక్ష్మిగొంచునీ జనములుమెచ్చ
జయహారతులుగొను జననాధచంద్రా.

(ధ్వనులు).

అ భి న వ

ఉ త్త ర గో ధ నా ప హ ర ణ ము.

—♦ చ తు ర్థా ం క ము ♦—

రణభూమి—ప్రథమరంగము.

[యుత్తరుడు బృహన్నలప్రవేశము].

ఉత్త—బృహన్నలా! కనుచూపుమేరన దశయోజనవిస్తీర్ణమయి కనుపట్టుచున్న నాసేనయేమో తెల్పుము.

బృహ—రాజకుమారా యిపుడుమనము సంసిద్ధులమయి రణము చేయుటకు వచ్చిరణముజల్పుసేనయె. అది ఆదియే కౌరవాబ్ధి.

ఉ—అటులయిన (భయముతో) నేనొకడనే నీసైన్యసాగరము నీదగలనా నామనంబున నతిభయంకరమయిన భీతిజనించినది. నాయనో బృహన్నలా నేనిల్వనోప.

బృ—యుత్తరకుమారా నాసైన్యముజూచినంతనే భీతిల్లితివి యీసేనతోనెల్లయుద్ధము జేసెదవు అంతఃపురమున స్త్రీలలో ప్రగల్భములు బల్కియిచట నిట్లు బెఱుకదగునా.

ఉ—నపుంసవర్యా నాకురుసముద్రమును చూడచూడ నామనంబు పరితాపంబు నొందుచున్నది. రథంబు పురితోవను మరల్పుము. ప్రాణములున్నయెడల బ్రతుకవచ్చును. నేనిల్వనోపను అదియునుంగాక.

గీ. గుబులు గుబులున గుండెలు బిర్రలగుచు
పాదములువణక దేహంబుపరితమొందె

అందమున నిల్వనోపనో అంబుజాక్షి
జీవమున్నను జనకునిజూడనేర్తు.

బృ—[త్వరగా రథముతోలును].

ఉ—బృహన్నలా ! నా ప్రాణము తీయుట కింతసంతోషమాయనా నన్ను పురంబుకుజేర్చి మాతల్లిదండ్రిగారితో చెప్పి నీకుబహుమాన మిప్పించెదను. పురంబుజేర్చుము [బ్రతిమాలును.]

బృ—సుదేష్ణాగర్భకుమారా మరల పురంబునకు నేగుట రాజధర్మంబు గాదు రణరంగము చచ్చినను బ్రతికినను కీర్తి యేల లభించును కాని ధర్మవిరుద్ధమును చేయరాదు.

ఉ—పేడిరూపి నేనిలువనోప నీయురధము తోల్కొనివెళ్ళుము. కురు రాజన్యులు వీరరసపౌరుషగాంభీర్యరణధీరులయి నీయొక్కతీట వదిలించెదరు. (రథముదిగి పరువెత్తుచుండును).

బృ—వుత్తరా! వుత్తరా! వుత్తమక్షత్రియకులము కవమానమొనగూర్పకుము నిలువుము. నరునిజూచినజంబుకంబు పగిదిపరువెత్తిన మగతనంబుగాదు మొగ్గ ధీరుడవయి రిపులనెదుర్చుము. [పట్టు కొనును].

ఉ—బృహన్నలా! నేనుయుద్ధముచేయజాలను.

గీ. సేనజూచినయంతనే చిత్తమందు
భయముగల్గుచు నుండెబృహన్ననాకు
యుద్ధరంగమునందునె యుండనోప
నన్నువిడువుము వెళ్ళెదనగరదిశకూ.

కావున పురంబునకు పోయిన నీకుచాలాబహుమాన మొసంగెద. నామాటవినిగమ్ము.

బృ—వుత్తరా! భయమందకుము నీకింతభయమేనీ నీవుసారధివిగమ్ము

నేనుగధికత్వమువహించి కురుసముద్రమును యుద్ధమనునావచే దాఁటెదను.

ఉ—నృత్యనాథా! నీవేనా నీకురుసాగరమును నీదగల్గునది (కోపముతో) నృత్యమనుకుంటివా నాడుటకు.

బృ—రాజపుత్రా! అటులనా యిటువంటికురుసముద్రములు నేను.

గీ. యిట్టియాంబోధులును నేనుదాటినాఁడ
సర్వసాచికి సారథ్యమొనర్చునపుడు
భువిని యర్జునసమాన భుజబలుండు
వెతకిచూడఁగ మూఁడులోకముల లేడు.

అయిన యదృష్టవశమున మీచేనిట్టి అవమానవాక్యములు వినుటకు అజుఁడులిఖయించె.

ఉ—బృహన్నలా ! కోపింపకుము. (తనలో) మున్నుసైరంధ్రి తెల్పి నటులనే యితనుపల్కుచున్నాఁడు. బృహన్నలా అటులయిన రణమునకేగుదము లేకున్నచో.

బృ—పుత్రా! లేకున్నచోలేదు గీకున్నచోలేదు. నాచేతిలో ఆయుధ మున్నచో నీభూతలంబున.

గీ. దేవదేవుండు దేవగణంబుతోను
అజుడుశంభుడు అజుసమూహంబుతోను
సురులతోడను సురరాజువచ్చెనేని
యిందరిని నోపినిన్నురక్షించువాఁడ.

ఉ—నాట్యకులసంభవా! అటులనే సారథివయితివి.

బృ—సుదేష్ణగర్భకుమారా ! మనరథమును నాశమీవృక్షముచెంతకు జేర్చుము.

(నిష్క్రమింతురు.)

—♦ ద్వితీయరంగము ♦—

[దుర్యోధన, భీష్మ, ద్రోణ, కర్ణ, యశ్వద్ధామలు ప్రవేశింతురు.]

దుర్యో—దేవపుత్రా ! నేటిదినమున యేకొరంతయు ననుభవింపక యే విరటుని గోగణంబులగొనివచ్చితిమి. శంతనపుత్రా! యీకార్య మంతయు మీయొక్కబలమువలనే కదా చేయగల్గితిని. [ఎదు టచూచి]

తాతా! గీ. మత్స్యభూమీశు పుత్రుడుమహారణాతి
శాలియయి యుత్తరుడశాంతుడగుచు
సంగరమున జేరెసారథి పేడిరూపి
గాగనాతని గనుగొను గంగపుత్ర.

భీష్మ—దుర్యోధనా! సారథి వికారరూపముగానే యున్నవాడు. భూ మింజయుండు హేహ్యామొందక పేడివానినేల సారథిగానియమిం చెనోకదా.

దుర్యో—నదీనందనా! వారిరువురును నేకవృత్తమున శమంతముదాపు నకు వెళ్ళుచుండిరి. యేలనోదెల్పుము.

భీష్మ—గాంధారితనయా ! నాసంగతి మనమెట్లునూహించగలము. (తనలో) నాకురూపిగాయున్న సాగధియర్జునుడుగా నాకనుమా నముపొడకట్టుచున్నది. పాండవులుమున్ను విరాటపురంబును జేరుటకుముందు వారియాయుధముల నీశమీవృక్షమునయుంచి రికాబోలు. అదిగాకయింతకుముందు యీదుర్యోధనుడు కను గొనియుండలేదు కాబోలు. వుత్తరుడు రణభీతుడయి రథంబు డిగ్గిచనుచుండ నాపేడి మరల నాతనిధైర్యచిత్తునిజేసె నీకురుస ముద్రము నెదుర్కొన నాయర్జునుడు తప్పనింకొకరివనియే. కా వున నాపేడిరూపి యర్జునుడేయగును. శస్త్రాస్త్రములకొరకు జమ్మి

చెట్టుదరిచేరిరి. అయినను బయలుపడ్చకయుందు తప్పక కొన్ని సూచనలచేనూహించ నతడేయర్జునుడు మున్మూటికిని మ్మోదను మనసునిచ్చిలతయుప్పె. ఒకవేళనాతడే విజయుడయిన యజ్ఞాత భంగములేకున్నా (లెక్కించి) (సంతోషముతో) నిన్నటితో పూర్తియయ్యెను.

దుర్యో—(తనలో) నాయుత్తరునితో గూడుకొనియున్నవాడు యర్జునుడనినాకుతోచుచున్నది. పాండవులుమరుగుగా మత్స్యనగరంబున వర్తించుచున్నారు గాబోలు. బయల్పడిన భంగములేదా. తాతా! గాంగేయ! పాండవులకజాతభంగముతీరినదా.

భీష్మ—కురురాజా!

క. నిన్నటితోపదమూడేడులు
సన్నుతిగాముగిసె యధికమాసంబులతో
తిన్నగపాండవులమ్మొడు
పన్నగ బయల్వెడలవచ్చి పరమర్మమునన్.

దుర్యో—వాహినీగర్భసుకుమారా! ఆయుత్తరుని సారథియగు పేడిరూపి యర్జునుడనితలంచితిని కావున నీయుద్యమమెట్లున్నదో తెల్పుము ఆదియునుంగాక కాలానారయోచనానుకూలముల నాలోచించ పాండవులు మత్స్యపురమున యున్నారని అనుమానము సూచించుచున్నది.

భీష్మ—శతిజ్యేష్ఠా! (తనలో మోసమురాదుగదా) నావచ్చెడి నరుడు నిక్కముగా వివృత్యుడేయయి యున్నాడు. నావిజయకంఠీరుడు

గీ. నివురుగప్పిన నప్నిచందంబుగాను
మేఘమడ్డముదగులు మార్తాండుపగిది
హీనరూపంబు దాల్చినయర్జునుండు
వరలుచున్నాడు యిచ్చటకురుకులేంద్ర.

అటులనే కాకనాసవ్యసాచి నీకురువార్ధిని.

గీ. ఘోరవిపినంబునందున వహ్నిజొచ్చి
కాననంతయు అనలంబు జేయునట్లు
మేటిమృగరాజు కరులనుద్రుంచునట్లు
కౌరవాబ్ధికి నావయేనాకిరీటి,

నతనుగాకున్నచో నీమూకలోకొంబుతును [illegible]లదాక
జాలరు.

దుర్యో—(తనలో) భీష్ముడు తెల్పినదేనిశ్చయమయి యుండును సేవకా
యిటురమ్ము. సేవకుడు ప్రవేశించును.

దుర్యో—నీవతిత్వరితముగా జని సమస్తసైన్యంబు నాయుతంబుగాను.
రణభేరివేయించి ప్రముఖులదోడ్కొనిరమ్ము. [సేవకుడు నిష్క్ర
మించును].

నదీపుత్రా ! నాసందేహముదీర్చుము.

భీష్మ—నీసందేహ మేమి.

దుర్యో—తాతా శంతనపుత్రా ! నాకురూపిపార్ధుడని నమ్ముటకునాకు
తగినయాధారములు కనుపించుటలేదు. నతడెవరో తెల్పుము.

భీష్మ—కౌరవేంద్రా ! యిదియా నీసందేహము. నాకురూపియెవరన
తెల్పెదను నిశ్చయముగా నమ్ముము.

సీ. యెవ్వాడు ద్రుపదరాజేంద్రుండు గట్టిన
మత్స్యయంత్రంబును మహినిద్రుంచె
యెవ్వాడు క్రూరులౌకాలకేయులని
గూల్చివసుధాస్థలికీర్తిగాంచె
యెవ్వాడు పాలాక్షుప్రియమున పాశుప
తాస్త్రంబు నీధరయందుబడసె

యెవ్వాడు చిత్రసేనుడనుగంధర్వు
నినుగట్టిగాంచియు మడియజేసె
గీ. యెవడు పాండవమధ్యముడనగ నెగడు
యెవడు దశనామములుగాంచె వసుధయందు
మేటయవు విజయమార్తాండ సింహుడిపుడు
వేగవచ్చెను వాహవరంగమునకు.

(సేవకుడు ప్రవేశించును.)

సేవ—రాజా! కురురాజచంద్రా కర్ణ,ద్రోణాశ్వద్ధామ, కృపులు వచ్చుచున్నారు. వెనువెంట దుశ్శాసనరాజు రోజుచుపరివెత్తుచున్నాడు.

దుర్యో—వారిని శ్వరితముగా దోడ్కొనిరమ్ము.

(ప్రవేశింతురు.)

దుర్యో—ఏమర్యాన్ని పదివేలవందనములు గురువరా.

ద్రోణు—చిరంజీవివయి వర్ధిల్లుమువత్సా.

దుర్యో—గురువరా! యీయుచితాసన మలంకరించుము. అంగరాజా యీయర్ధాసన మలంకరించుము. కృపాశ్వద్ధామ, దుస్సేను లారా పీఠమలంకరింపుడు. [కూర్చుందురు].

భీష్మ—భరద్వాజాంగరాజశ్వద్ధామ కృప దుస్సేననావీరులారా! మీరందరు కుశలమేకదా.

అందరు—పితామహా! యింతవరకును కుశలమే.

దుర్యో—వీరపుంగవులారా! అటుబల్కెదరేల.

కర్ణ—మహారాజా! విరాట్రాజమహాసేనయయుండగు భూమింజయుండు రణభూమికిచనుదెంచి భయభ్రాంతచిత్తుడై రథంబు దుమికి పురంబు త్రోవకనుగొనిపరుగెత్తుచుండ నతనికి సారథిగాయున్న నపుంసవర్యుడొకండు నతనిధైర్యచిత్తునిజేసి. మరలదోడ్కొని

చను దెంచి తానురధికుడయి రథంబునెచటకో తోల్కొనిపోయె. అతడెవడయి యుండనోవునోకదా.

దుర్యో—అంగభూపతీ! దేవవ్రతుంను నావేశియే. ఫల్గుణుడనియును కాలవశంబున నారూపంబు నాచరించెననియు, దెల్పుచున్నాడు. మున్నదినమ్మ్మజాలకయుంటి యిపుడు నీవాక్యసహాయమున నిశ్చయముగా మన స్థిరముగా నమ్మితిని.

కర్ణ—రాజా! యేమో నాధనుంజయుకన తత్తరనొందెదవేల. నాపార్థుడయినను గీర్థుడయినను కురుపారావారము దాటుటకు నొకనరునకుసాధ్యమా అందునపార్థుడొంటరిగాయిటువచ్చినా పార్థుడన నమ్మికముజాలకున్నది. నతడెవడో మూర్ఖుని బోలి అంద హీనుడయియున్నాడు.

ద్రోణు—[కోపముతో] ఆ! రాధేయా! నాశచీపతిసుతుని నిందజేయుచుంటివా నాపార్థుడేల ఒంటిరిగా నిట్లువచ్చెనను చుంటివి. మున్ను సురసాధ్యంబయి నతిఘోరకాఠిన్యగంభీర్య కార్యముల నొక్కడుగా కెందరుండిరి.

కర్ణ—భూసురోత్తమా! అంతటఘనకార్యము లేవోకొంచెము దెల్పుము. మీాయొక్క ధూమ్రలోట్టయకంటె గొప్పవేనా.

ద్రోణు—ధూమ్రలోట్టయలాఘన కార్యములేవా! తెల్పెదవినరా నీచా

సీ. ఒక్కడేకద యింద్రివనము దహించెనట
సమయంబునందున శతనుతుంను
ఒక్కడేకద దుష్టదానవుకాకాల
కేయులగూల్చునాడా కిరీట
ఒక్కడేకద మత్స్యయంత్రము దునుమాడి
మిమ్మందరను నురుమాడునపుడు

ఒక్కడేకద చిత్రసేనుని వంచించి
నినువిడనాడిన సమయమందు

గీ. ఒక్కడేకద సర్గమహాకార్యములను
చక్కజేయుంచునుండె ఘోరాడిలోన
అతనిసనిదాకు వీరుండనవనిలేదు
కాలహారిబోలువాడు ధనుంజయుండు.

కర్ణ—భూసురోత్తమా ! పార్థునినెదిరించువారేలేరా. మీబోటులు. సలహాయయిన కురురాజునకు మంచి ధైర్యమును దెచ్చెదరు. కావునమీరందరేల నేనేయూవాసవినెదుర్కొందును చూడుడు. వైరిస్తుత్యా (కోపము) తనుపరిమీరు చీరలుధరింపుడు.

ద్రో—శూద్రమూఢా! రాధేయా! చీరలుధరించవలయునా ఎంతమించి తివిరా. పెదవికిమించిన పల్లునలెనైతివి. (కోపముతో) క్రూర చిత్తా నాపార్థునినెదుర్కొనుట కురుపతితో నాడు డంభాచారము లనుకొంటివా.

గీ. క్రూర దుర్మార్గ నీచవో కఠినచిత్త
ఆత్మస్తుత్యాను సాధకర్యానుబూతి
నిన్నుబోలెడి కర్ణవేవేలునయిన
యవనిపార్థుని దాకలహాదుత్తరంబు.

కావున వదరకుము. పెద్దలదూషించకుము.

కర్ణ—ఓరీ! భూసురవర్యా ! డంభాచారము లుకాదు. వలయునంతకు మిక్కుటముగా గర్వమునంజేర్చెడి బ్రాహ్మణార్థములు. మీరు మొగవీరులుకానిచో వెనుకకువెళ్ళుడు. యిటనెవరిని మందలిం పకుడు. మందలించినచో.

అశ్వ—ఓరి! కులద్రోహి! నాతండ్రినవమానించునంతట ధనుర్వేది వా. సురాసుర యక్ష కిన్నర గంధర్వ సిద్ధ సాధ్యకింపురుషాదు

లయినను. నాలోకఖ్యాతుఁడగు నాతండ్రిభారద్వాజుని గేలిసేయ
వు. జాగ్రత.

కర్ణ—ఓరి! ఆత్మస్తుత్యా మీాదేశనుశ్రేష్ఠములు మిమ్ముమించువారీ మూ
ఢులోకంబులను లేరనిమీాయూహచే మూఢులయొద్ద పొగడు
చుందురు. అట్టుల నీచపురుషులయొద్ద చెల్లునా.

అశ్వ—ఆత్మశ్లాఘపరాయణా! నీవిట్లువృథాప్రసంగములాడిన నిన్నీకర
వాలముచే ద్రుంచెదను.

కర్ణ—ఓరి మూాఢుఁడా ! నీవేనన్నుకరవాలమున ద్రుంచిన సూర్యనంద
నుడనయి ఉత్తమక్షత్రియుడనయి కురువంశ స్నేహితుండయిన
యాకర్ణునకు రణసింహాలుకు నీకంటెయనాథయనుకుంటివా.

అశ్వ—ఓరి నరపశువా ! నేనుమూాఢుడను అనాథనా నాయనాథత్వ
ముచూడుము. (కత్తిదూసినరుకబోవును.)

కర్ణ—ఓరిపరమమూాఢా! నేనేనరపశువునా (నరుకబోవును).

దుర్యో—అంగరాజా! శాంతింపుము. మీాబోటులకీ సమయమున నిటు
వంటివైరముకూడదు. (అని పట్టుకొనును.)

కృపు—వత్సా! ఆచార్యతనయా! యిది సమయముగాదు నామాట
విని శాంతింపుము. (పట్టుకొని) చెవులో నేమో చెప్పును).

—♦ తృతీయరంగము ♦—

[జమ్మిచెట్టు ఉత్తరబృహన్నల ప్రవేశము.]

బృ—ఉత్తరా! ఆయుధముల తెమ్ము. సైన్యము మనవైపునకు చనుదెం
చుచున్నది.

ఉ—బృహన్నలూ ! ఆయుధము తెచ్చుటనుండ గైకొనదలచితివో చె
ల్పుము.

బృ—విరాటపుత్రా! మున్ను పాండవులు అజ్ఞాతముజల్పచనెడి సమయ

మున వారివారి ఆయుధముల నీశమీకమునందుంచిరి కాన నీ
వీచెట్టెక్కి నాయాయాయుధముల తెమ్ము.

ఉ—[చెట్టునెక్కి] (శవముల కట్టియుండజూచి) బృహన్నాలనీచెట్టుపయి
శరములుగాక మనుష్యకళేబరములున్నవి. భయమందితినని
చులకనగాచూడ పాడియా.

బృ—యుత్తరకుమారా! అవి శవములుకాదు. ధర్మజుడువారియొక్క
దేవతాశరముల నెవరయినను నపహరింతురని నట్లు శవములనుం
చెను. కాన శరములతీయుము.

ఉ—[శవముల దీయశరములు, సర్పములై వచ్చుచుండ] నపుంస
వర్యా! సర్పములుయున్నవి. నారాజ్యమునందుండి నాహారము
నొక్కుచు యింతదుర్మార్గమున కొడిగట్టితివా.

బృ—సుధేష్ణగర్భచంద్రా! శవసర్పములు కావు. ధర్మరాజు శాపకారణ
మున నట్లు కనుపించుచున్నవి. ధర్మజుని మదిదలంచుము.

ఉ—(మదిదలచి) బాణములతీసి (తనలో) ఆహా పాండవవీరులారా
మీబాణమునెంత ప్రతాపమయియుండ మీరెంతశూరులోక
దా మిముజూచుభాగ్యమెన్నడోకదా [బృహన్నలవైపుచూచి]
నాట్యగురూ వీరశూర ప్రతాపపౌరుషశాలురగు కుంతీసుతులు
యాయాయాయుధముల నేదినెవరుధరింతురో చెప్పగలవా. అయి
న నది నీవెట్లుగాంచితివో సాంగముగా దెల్పుము.

బృ—మత్స్యభూపాలగర్భసుకుమారా! నాకుతెలిసినవరకు తెల్పెదను.
వినుము. మున్ను (శరముల చూపించుచూ).

సీ. యానిశతాస్త్రంబు యమతనూజుడబట్టు
గనుగొనుసీవువిరాటపుత్ర
కేసరిసుతుబట్టుగద యిదేగనుగొను
యొరులుబట్ట నసాధ్యమగునుదీని

వాసవసుతుఁడీ గాండీవంబును ధరియించు
　　వరులకీనిది స్వర్గ్గమగును
మాద్రినందనులు యీశరములు ధరియించ
　　గన నసాధ్యంబగు మత్స్యతనయ
గీ. వారిబాణాసనంబులు వదిలివారు
　　భువిని నజ్ఞాతసుఖ మనుభవించుకొఱకు
　　వెడలునపుడిందు వారి దివ్యాయుధములు
　　పెట్టుటను నేనుగంటి నుత్తరకుమార.

తదుపరి వారుమమ్ముఁవిడచి యెటునడచిరో తెలియరాదు. తదుపరి మేము మీయొక్క ఆశ్రమములకు చనుదెంచ మీతండ్రి యగు మత్స్యధరానాథుండు.

గీ. వారికొసగెడి వృత్తులవారికొసగి
　　ధర్మజుని బోలివిరటధరాధిపుండు
　　కన్నబిడ్డలవలె మమ్ముఁగాచుచుండ
　　కష్టమెరుగకయుంటిమి కరుణసాంద్రి.

ఉ—(అనుమానించి) నాట్యపండితా! మిమ్ముఁవిడచిచనిన యాపాండురాజనందనులును మామేనత్తయగు కుంతీగర్భసుకుమారులు నయిన నాపాండుకులాభరణు లెచటకేగిరో మరియువారెచట నున్నారోకదా. [పరిశాశము గా] విద్యనాధా! బృహన్నలా!

గీ. కౌరవేంద్రునివలన కష్టంబునొంది
　　ద్వాదశాబ్దము లరణ్యమందు దిరిగి
　　పూనియజ్ఞాతమును అల్పభూమియందు
　　ప్రాణములతోటి యున్నార పాండుసుతులు.

బృ—జననాధకుమారా! నాపాండురాజనందనులు బ్రతికియేయున్నా

రు. ఆవీరవిక్రములయిన కౌంతేయు శ్రీకృష్ణసహాయులయి యుండ నిర్భవులగుదురా.

ఉ—నాట్యపండితా! అటులయిన నాజగదేక శూరులయిన-

గీ. పాండురాజ మహీపతిపుత్రవరులు
యమతనూభవ వాయునందనకిరీట
నకులసహదేవ పాంచాలి సహితముగను
యచటనున్నారు ధరణిలోకనుగొనంగ.

నీవు దివ్యజ్ఞానసంభూతుడవుటవలన నిన్నడిగితిని తప్పక తెలిసి యున్నయడల ద్వారకానాధుని యానగా నిజమునుదెల్పుము. (త్వరపడు నట్లభినయించును.)

బృ—[తనలో] ఆహాయితడు తనయూఖ్యశ్శృంకములచే నన్నుబంధించివైచెను. యిక చెప్పకతప్పదు. [ప్రకాశముగా] సుధేష్ణగర్భను కుమారా!

క. మనపురమున వారందరు
ఘనముగ మారువేషములతో కపటముతోడన్
అనయము వర్తించుచుందురు
మనమున సంశయముమాను మహీపతిపుత్రా.

ఉ—[ఆశ్చర్యముగా] ఆహా! మననగరంబుననే యున్నవారా (ఆలోచించి) బృహన్నలారిత్తవాక్యముల బల్కెదవేల. నావైరిశూలములయిన కుంతీతనయులున్నయడల కంటికి కనబడకుందురా. లేక మారురూపములు ధరియించిరా బృహన్నలా! ఆశ్చర్యము గాబల్కెదవు. నీవాక్యములుతప్పక యన్నియు రిత్తగా తోచుచున్నది.

బృ—భూమింజయా! అసత్యమయిన ప్రసంగమును నేనెన్నడుచేయువాడనుగాను సుమా. తప్పక మనపురంబున వారలు [తనలో

బయలువెడలిన మోసము లేదుకదా] (ప్రకాశముగా) మీరు వేషములతోనె వర్తించుచున్నారు. వారినికనుగొనుటకు వారి పాదకమల సంభవులయినను చాలరు. వారెటులు వర్తించుచున్నారన.

సీ. కంకుభట్టనుపేర వైకుంఠచరితముల్
తెల్పెడివాడె సంయమీనుతుండు
వలలాంకుడనుపేర వంటలుజేయుచు
సింహాబలునిద్రుంచె వృకోదరుండు
హయశిక్షకునిపేర హయసాధనముజేయు
చున్నవాడే మాద్రిజ్యేష్టసుతుండు
గోగణంబులమేపి గోపాలుడనదగు
తంత్రిపాలుడె మాయదేవసుతుడు
గీ. చెలగిమాలిని యనునామె దుృపదరాజ
పుత్రి పవనజతోగూడి పురమునందు
వరులుగనుగొందురో యనుభయముచేత
వరలుచున్నట్టి వారలువరగుణాఢ్య.

ఉ—[ఆశ్చర్యముగా] ఆహా! యేమీయాశ్చర్యము (సంతోషముతో) పాండవులు మనపురంబుననే యున్నారా. దైవరాయా! వారిని చూచుభాగ్యమెన్నాళ్ళకుగల్గె. యిపుడు నాసంతోషమునకు మేరయేలేదు. హా! పాండుకులాభరణులారా ! మీకెన్నియిడుములు ప్రాప్తమయ్యెనోగదా. [చింతించుచూ]. హా! అర్జునా పుణ్యపురుషా నాట్యపతి యీపుణ్యముగట్టుకొనుము. నాప్రాణములరక్షించుము.

బృ—మత్స్యనాథాత్మజా! అంతఘోరమవు యిడుములేవో దెల్పుము బాపెదను.

ఉ—— బృహన్నగారూ !

గీ. అందరున్నారు యని తెల్పినావుయిపుడు
పార్థుడెందున్నవాడు నపుంసకర్య
మనమునందున సందేహముడిచి నిజము
చెప్పమాతనిజాడలు మ్రొక్కువాడ. (పాదములపయిబడును)

బృ——[అనుమానించును.]

ఉ——అనుమానించెదవేల. యీశుభవార్తదెలిపి నందులకు యీహార
మును బహుమతిగా గొనుము. (మెడలో వైచి) నాదశనామా
న్యుడెచ్చటనున్నాడో తెల్పుము.

బృ——[తనలో చల్లకువచ్చిముంతదాచనేల. చెప్పకతప్పదు.] భూనా
థతనయా!

గీ. నేనేపార్థుండగనుగొను నిశ్చయముగ
మున్నుపూర్వశి నొసగిన శాపమునను
యిటులనైతిని భంగంబునొందనీక
నాదువాక్యంబు నమ్మునరనాథతనయా.

ఉ——[అనుమానముగా] పేడిరూపిడంబాచారములు తెల్పిననమ్మదుర
నుకొంటినా. గంగలోమున్గినయంతల కాకి హంసయవునా. నీవే
విజయుడన నెవరునమ్మెదరు. పుదమాద్రినుండిబయలు వెడలు.
దివాకరుబోలు విజయుడనేన నమ్మజాల.

బృ——(నిజరూపము దాల్చును.)

ఉ——(పాదములపై నొఱగి) వాసనందనా ! యీదీనుని గాపాడుము.
తప్పులన్నియు క్షమించుము.

గీ. వందనంబిదె పాండువంశాబ్ధిచంద్ర
వందనంబిదె వాసవనందనుండ

వందనంబిదె వసుదేవపుత్ర సఖుడ
వందనము పార్థయిదేగొను వందనంబు.

అర్జ—వత్సా! పరిజాపాలతనయా భయమందకుము యీకౌరవా రాం
తారమున యగ్నియనెడి నాబాణజ్వాలలతో నశింపజేసెదను

ఉ—అమ్మయ్యా బ్రతికితిని దిగులుదీరినది. యికనుకౌరవులైనను మూ
డుభువనములయినను నొకటియేకదా. [పరికాశముగా] పాండు
కులాభరణా! యీఅధముని రక్షించుభారమునీదియే. [వణకు
చును.]

అర్జ—ఉత్తరా! యిదిగో యభయ స్తము గొనుము. (యిచ్చును) శర
ములుతీసికొని రథారోహణజేసిన మహిపతిపుత్రా గోగణంబులు
వెడలుచున్నవి వేగముగా రథంబును రణభూమిజేర్పుము.

ఉ—శతనూనా! చిత్తానుసారముగా వర్తించెదను. (రథముతోలును).

[నిష్క్రమింతురు].

తెరవ్రాలును.

శ్రీ

అ భి న వ

ఉత్తరగోధనాపహరణము.

—♦ పంచమాంకము ♦—

రణభూమి

(భీష్మద్రోణులు—ప్రవేశము)

భీష్మ—ఆచార్యా! నావీరసింహుడగు విజయుజూచుభాగ్యము నేడుగదా లభించినది నీకురుసముద్రమునునతను దాటుటకు సందియములేదు. నీదుర్మార్గవర్తనుల నుదుట చతుర్ముఖు డటులిఖియించెగాబోలు—(తనలో)

శా. చింతలు నొందగావలసె నేనమహాగ్రధికత్వమంబునన్
వింతయుగానిజెుదియిటు కాటనెరుంగక హారవశమునన్
వింతలు క్రొత్త క్రొత్త వికారప్రయోగము ఘోరమయ్యె
కౌంతేయుల కెంతకష్టదశ కాలముగూడెను ద్వారకాధరా
హా పాండునరనాధ తనయులారా మీ కెంతకష్టదశనొనగూడెను

గీ. పాండురాజమహీధవు పుత్రులయ్యు
నాదు చేతులలో గారవమునబెంచి
నట్టిపాండవులెట్టి యనాధలయిరి
వారికిటు లవ్వుట యెరుగను వారిజాక్షు.

(అను వెనుకటిపద్యమును చమువును)

ద్రోణు—దేవవ్రతా! సత్యగుణములన్నియు నావీరకంఠీరవునకుచెల్లును. నేటిదినంబున నాపార్థుని చూడచూడ ప్రళయకాలరుద్రుడో

యనఁ భీతిజనించుచున్నది. నేటిరూపంబును సరియగు గాంభీర్య
మిదివరకెన్నఁడును గలిగియుండలేదు.

సీ. దండివారలు కాలకేయులధరఁగూల్చు
నపుడయిన నిట్టిరౌద్రంబులేదు.
ఖాండవంబేర్చు గాండీవంబు గొనునపు
డయిన నీరుద్రరూపంబులేదు
వనితకోసము కర్ణుడని సేయునప్పు
డయినను నిట్టిప్రళయంబునరయలేదు.
ద్యూజ్ఞసేనునిసభ కీడ్పించిన వలువలు
వల్వించునపుడిట్టి రూపులేదు

గీ. ప్రళయ కాలపు రుద్రుని భంగిబోలి
రణమునకువచ్చె పాండవ రణవిభుండు
యిపుడరూపంబు జూడ నాకిఁ జయునకును
వృద్ధిసిద్ధించె నామమివ్వేళ్ళడనగ

ఆహా! ప్రళయ కాలుఁడోయన గణముజేరెను.

భీష్మ—కుంభసంభవా! నావచ్చి కిరీటయటులు గుర్తింపకానిబో
లియుండని సైన్యంబున కేలనో యపశకునములు తోఁచ్పుచు
న్నవి. దుర్మార్గానువర్తనులకు నెట్లు శుభములు చేకూరును.
భారద్వాజా!

ఉ. కురుకులసేనప్రక్కలను కూయగ సాగెను జంబుకంబులుఁన్
గిరికళదప్పి శైలములు క్షితితల మెల్లను కంపమొత్తియున్
భీరములేకయుండె నతిభీగము గల్గినసేనకంతయున్
సమరము నెట్టులో యిపుడువచ్చెడి ఫల్గుణు సమరకీర్తికిన్

ద్రోణు—శంతనవంశవర్యా! మీవాక్యములు వృథాకావు. నిశ్చయ
ము అపజయముచేకూరునను తెల్పునటుల నపసూచకములగు

చున్నవి. (ఎదుటజూచి) అదిగో నావిజయకేసరి యిటులనే వచ్చుచున్నాడు.

(ఉత్తరార్జునుల ప్రవేశము).

అర్జు—తాతా కురుకులపితామహా! గంగాగర్భోద్భవా!

గీ. వందనంబిదె గాంగేయ సుకుమారవర్య
వందనంబిదె బ్రహ్మచారిత్యనీకు
వందనంబిదె శంతనువంశవర్ధ
వందనంబిదె శైకొనువార్ధితనయా.

భీష్మ—వత్సా! అర్జునా చిరంజీవినయి వర్ధిల్లుము.

అర్జు—(ద్రోణుని కడకరిగి)

క. వందనము కుంభసంభవ
వందనమిదె విద్యనాథ వందనముగురూ
వందనము భూసురోత్తమ
వందనమిదె ద్రోణాచార్యధర్మనివార్యా.

ద్రోణ—శిష్యా! జంభభేదినందనా! చిరంజీవి విజయసౌభాగ్య శ్రేయస్కరసంతతతో వర్ధిల్లుము. (సంతోషముగా) ధనుంజయ యన్నిదినంబులకు మిమ్ముగాంచగల్గె. నీద్వాదశాబ్దములెన్ని కడరాని యిడుముల గుడచితిరోకదా [వ్రూరకుండి] నాభాగ్యము

భీష్మ—బిడ్డా! పాండవవంశచంద్రా ! మేమాకురునాధ యాహారవశులమగుటచే మీయవస్థలను చూడవలసె. నాపాపిదైవమెచ్చట గలడోకదా. మీరుగడచిన అరణ్యాజ్ఞాతములలో మిమ్ము జూచుకోరికవలన నయనపతులుగల్గె. అయినను నేటికినాభాగ్యవశమున కనులారగాంచితి. అజ్ఞాతమున నెట్టికష్ట మనుభవించిరో కదా. చేతులారపెంచి పెద్దవారలజేసిన నేనేమరలమీయిక్కట్టులచూడగల్గె. మీరుదైవబలమున సుఖించెదరుగాక.

అర్జ—పితామహా! అజునివ్రాతను తప్పించగలరా. యేదియెటుల జరుగనున్నదో యటులనే జరుగుచుండును. అందు మనప్రయత్నమేమియు లేదు. మాయందుమీకుగల దయారసమెరుంగుదును. అయినను నదికొనసాగుట లేదుగదా. యెవరేమి యొనర్చిరి సెలవొసంగుము.

ద్రోణు భీష్మ—వత్సా! మీయందు భగవానుడగు ద్వారకానగరాధీశుడు శ్రీకృష్ణుడు.

ఉ. భగవానుండగు ద్వారకాభవనధీశుండయిన శ్రీకృష్ణుడున్
సాక్షాత్కారంబయి మీకునెల్లపుడు యుండునన్గాన విజయంబు
చేకూరున్ కౌరవయోధులన్ దునిమి రాజ్యంబంతనాధర్మ
రాకొమరుండేలును సుఖము చేకురునువత్సాపోయిరమ్మాయికన్
అట్టియైశ్వర్యము ననుభవింతురుగాక.

(అర్జునుడు నిష్క్రమించును).

ద్రోణు—అబ్దిసుతా!

క. మరియాద యనెడివస్తువు
దరిజేరెను పాండునందదీరులవశ్మై
హరి వారిచెంతనుండెను
దురమున విజయంబుగూడు ద్రుపదాత్మజలకున్.

మరియాదయను భాగ్యము పాండుకుమారుల యందుగాక నింకెవరికిని తగదు ఆహా! నావిజయునియొక్క మానాభిమానములు వర్ణించతరమా! [తెరవ్రాలును]

ఉ—నందనందనమిత్రా! యిపుడుమీకు నమస్కరించి శుభదీవనలంది సంభాషించిన వృద్ధాప్యులెవరోకదా అందునాబ్రహ్మచారియవరు నాభూసురోత్తమ చంద్రుడెవడో వినగోరెద సెలవొసంగుము

అర్జు—(భీష్మునివంకజూచి) మత్స్యయువపతీ!

గీ. అతడెభీష్ముండు వాహినీవరసుతుండు
శంతనుని గర్జమంతుకు శౌర్యఘనుడు
అతనిదాకట మనకుసాధ్యమగును
సేనమధ్యకు నరథంబుచేరనిమిమ్ము.

[ద్రోణునిజూచి] యీభూసురతిలకుడు.

గీ. ద్రోణుడాతడేచూడు ధనుర్వేధివృద్ధి
నాదువిలువిద్య నేర్పుకునాథుడతడె
[అశ్వద్థామనుజూచి] నతనిపుత్రుడు నశ్వద్ధామయతడె
వారిచెంతకు రథ్యంబువలదువత్స.

నాద్రోణుని ప్రక్కనిలువబడియున్న ఉత్తముడు.

గీ. ద్రోణునంతట వాడస్త్రవిద్యయందు
ద్రోణుడాతని మేనమామయగును
[దుర్యోధనునిజూచి] పట్టభద్రుండు యితడెదుర్యోధనుండు
వారిదరిజేర నీకు విరాటతనయా.

(కర్ణునిజూచి) ఆశరధారుడయి యున్నశూరుండు

చ. కర్ణువాడెమాకు గన నగ్రిజుడాతడు కుంతియందు
భానునకు జనించిభార్గవుని సమ్మతిచేతనువిద్యనొంది ప
ల్గునకు నీపుతప్ప ప్రతివీరుడు యవ్వడులేడటంచు నా
జనపతిచేత నెల్లపుడు పెంపుడలిర్వుచు నుండునుత్తరా.

కావున నాయినపుత్రునకు సమీపముగా మనరథంబుతోలుము.

పిదప మాయిరుపురితారతమ్యములను పరీక్షించుదము.

ఉ—(రథము తోలును).

(కర్ణుడు పరివేశముగా దరిజేరును.)

కర్ణు—పురుహూతతనయా! మనుజన్మినుగొని వెడలు జంభారికంబు

వలెననుజూచి అటుపోవుటయేల నీకువిరోధియు కురురాజు కుడిభుజమునయిన భానునందనుడిచట లేడనుకుంటివా

అర్జు—ఓరేకర్ణ! నేనటుచేయలేదుసుమా నిన్నెదిర్చ సలయునని యే తెరు నిటుదోలనియమించితిని యింతకామున్ను నీవురాలేదని యేయ నుకొనుచుంటిని నాభాగ్యవశమున నిటకేచనుదెంచితివిలెమ్ము.

కర్ణ—ఓరీ అర్జునా! నేనురాలేనని యేతలచుచుంటివా నీతలంపువల ననే నీవలలో నీశూరయగు మార్తాండయా స్తంనుచనుదెంచె. నేనువచ్చిన రణమున జయించి కురురాజునవమానించెద ననుకుం టివా. సరి సరి.

అర్జు—సంహారింతమని యనియా యనిపలుక నీకెట్లు మానాభి మాన ములు లేకయుండెను నీవు కుంతియందు భానునకు జన్మించి మాకు సోదరుడవయి విరోధియందు జేరి మమ్ముల యిడరా నియిడుముల గుడిపి మరల నెదిర్చి చనుదెంచితివిరా దుర్మా ర్గా నిన్ను కరవాలమున ఖండించినను దోషము సంభవింపదు నీచా.

కర్ణ—(తనలో) ఆహా దైవమా! నీవిజయుని గాంభీర్య వాక్యములచే నామనను కరుణాసముద్రిమయి పాండవులయందు చేరినది (శంకించి) మున్ను కురురాజుతో అర్జునుని జయించుట నేనున్నా నని నతనినమ్మించితిని యిపుడు సోదరాభావమునకంటె నమ్మి నవారిని చెరుచుటవిశ్వదోషము అయినను మనసా త్వరజెందకు ము ప్రాణమువిడిచినను నమ్మినవారిని చెరుచుట నీచము పాం డవులయెడజేరి కౌరవులచే స్వర్గస్థుడనయినచో దుర్మార్గుడగు కర్ణుడుద్రోహియని జనులాడుచుందురు యేమయిననుగాక కౌర వుల విడుచుపాడనుగాను (ప్రకాశముగా) విజయా రణమున

ఉత్తమ క్షత్రియుడవయిన నీవీశ్రీరంగనీతులు బల్క పాడిగాదు సమదృష్టినిలచి యుద్ధము చేయుము.

అర్జు—ఓరీ! కర్ణా శ్రీరంగనీతులుగాదుసుమా నీవలన మాకుజనించు దుండగములు అంమనరౌద్రముచే నిటులాడితిని.

కర్ణు—అర్జునా! మానాభిమానములు తెలియక యిటుబల్క మేరయే నా. నావలన మీకు సంభవించిన విచారములేవియో దెల్పు ము. వృథాప్రసంగమేమి లాభము.

అర్జు—దుర్మార్గా రాధేయా! వృథాప్రసంగములా నీవలనమాకు గలిగి నదుండగములేవన వినుము.

సీ. యొంటరిగా హరిపుత్రులతో కపట
జూదంబాడి రాజ్యమపహరించు టెల్ల
కాలకోటవిషంబు వాయుసుతునికొసంగి
జలములలోబడ ద్రోయుటెల్ల
మముజంపగానెంచి మంచితనంబున
లక్షాగృహము గాల్పించు టెల్ల
వనితయనితలచక వహ్నిపుత్రినిసభ
కీడ్పించివలువ్వలొల్పించు టెల్ల
గీ. నీవుకురురాజుతో గూడుకతనగాదె
మాకుపడరాని బాధలుప్రాప్తమవుట
యుద్ధరంగమునందు రాధేయనిన్ను
దునుమువాడను దుర్మార్గ నీచవర్తి.

కర్ణు—అర్జునా! యిటువంటి వృథాప్రసంగములేని ఆయుధములు చేబూని కదనమునకురమ్ము.

అర్జు—(శరముబూని) కర్ణా! యీశరముగాచుకొనుము. (తనలో)

గీ. పాండుమతిపతి వంశవర్ధనుడనేని
కుంతియందు శతమేధు కుదయించునేని
ధర్మమును దప్పకను ధరావరలుదేని
శస్త్రరాజంబు కర్ణునిమూర్ఛబుచ్చు. [శరము విడచును.]

కర్ణు—హా! తండ్రీ! పరిభాకరా ! (మూర్ఛిల్లును).

అర్జు—ఉత్తరా! మనతేరటు జననిమ్ము. (రథముపోవును.)
(దుస్ససేనుడు ప్రవేశము)

అర్జు—ఓరీ దుస్సాసనా ! నీవురాలేదని యనుకొనుచుంటి కదనమునకు రమ్ము.

దుస్స—(తనలో) హాదైవమా ! చేటుకాలము చేకూరెనుకాబోలు లేకయున్నచో కిరీట యిచ్చటయున్నాడనినచో నిటకు వస్తునా యిపుడు నాగతి

గీ. మిడుత కానకచిచ్చును జొచ్చినట్లు
వ్యాఘ్ర రాజంబు బోనునుజొచ్చినట్లు
రాజీవాక్షుడు రాక్షసుబూనినట్లు
విజయుకంటను బడుట నావిధికృతంబు

అయినను ధైర్యమిడరాదు (ప్రకాశముగా) ఫల్గుణా ! నన్నెదుర్చుము.

అర్జు—(మోహనాస్త్రముచే బంధించి) ఓరీ మదాంధ ! దుస్ససేన నీ వొనర్చు నీచకార్యమునచో నిన్ను

దుస్స—అర్జునా అన్నయ్యా కోపముడిగి యటువంటి పరాభవ మేమియో తెల్పి తదుపరి శిక్షించుము తమ్ముడనుగదా.

అర్జు—ఒరీ దుర్మార్గ తమ్ముడవా నీచకార్యమని శిక్ష దిగనాడి పదియందిజనములో విగతవస్త్రుడవయితివి.

గీ. పిన్నతండ్రి కుమారుల భార్యయనియు
తలచకను యాజ్ఞసేనుని రాజసభకు
నీసాధ్వి భంగమొనర్చిన దుర్మ ఖాంధ
నాదుశరవేడి బూనుమీా దుస్ససేన.

(గొంతుక కోయ నుంకించి) (తనలో) ఆహా ! యంతమోసము
భీమప్రతిజ్ఞకు భంగముజరుగును ఒరే నరపశువాదుస్సాసనా

గీ. దుస్ససేన ని రుధిరంబు గోర్లిలుదనుచు
వాయినందను డయిన వృకోదరుండు
ప్రతిన భంగంబు వచ్చునను భయముచేత
కౌరవురి జేసుటకు వీఽఖుమనియె భువిని.

(విడుచుపెట్టును)

దుస్సా—(నిష్క్రమించుచూ తనలో) అమ్మయ్యా బ్రతికితిని. వంట యిల్లుజొచ్చి నరణ్యవాసిపగిది విజయుని కంటబడితిని. చావుసిద్ధ మాయెన్. భీముని ప్రతిజ్ఞ నన్నురక్షించెనుగదా. నావృకోదరుం డె నాపాలిదైవము. అతను నన్నెపుడో సంహరించును లేకచో యిప్పుడే పార్థుడు మడియించుచుండె నావాయునందనుని దయ వలన బ్రతికితిని. యికబోమెదను లేనిచో ముప్పువాటిల్లును.

(నిష్క్రమించును).

అర్జ—యుద్ధమున సైన్యము నురుమాడుచూ [తనలో]

శా. కౌరవసేనయెల్ల త్రిజగంబులు మెచ్చగమ్రిందజేసితిగ
వీరిని నాదు బాణములతోడను నిప్పుడు మ్రిందజేసినగ
భారతయుద్ధమందుననుబాణము తుప్పవదల్వినేను
పారాడగ వీరులెవ్వరును లేకనుయుందు రణాహ్వానంబునన్

అయినను గీ. యిటులయుద్ధంబు జేయనాలస్యమగును
ధేనువలువెళ్ళుచున్న విదోర్భలముగ

మోహనాస్త్రంబు సంధించిమూకలన్ని
నిమఃధరమీద జెందుసల్లినోనస్త్ర.

[శరమువిడుచును] మూర్ఛనొందుదురు.

భీష్మ—ఆహా! యర్జునుండు మొనసంతయు మూర్ఛమునుంగజేసె. నేనువాయస్త్రదిగ్విజయము నెరిగినవాడనగుటచే నన్నంటరాకున్నది. ఆహా! యేమీనావిజయుని బలవిక్రమంబులు నాతని గుణంబులకు సరిపోలియున్నవి. (అయ్యోడికార్యము నిల్వదుగదా).

అర్జు—వత్సా విరాటసందనా!

గీ. మోహనాస్త్రంబుచేతను మూర్ఛబుచ్చి
తిపుడు నీవేగబోయి నీచెలియలయిన
విరటుపుత్రిక చెప్పినయట్లు వారి
శిరోవస్త్రంబులనుదెమ్ము శీఘ్రగతిని.

అయినను నీవు

గీ. అవనిలోగాంగేయునొద్దకు యస్త్రమిపుడు
చనగనేరదు చనిననాశంతనుండు
భార్గవేశునినేర్పిన పత్రితియొనర్చు
భీష్మునొద్దకుచనకు భూపాలతనయ.

ఉత్త—చిత్తము. చిత్తానుసారముగా వర్తించెదను. (తెరలో) ఆహా! పాండవక్షీరాబ్ధివర్ధనా!

గీ. కౌరవాపారవంబు దాటుటకును
వాసవానందనుడను నావతప్ప
వేరధీరుడుదాటగా నేర్చునేడ
విజయు సాక్షాత్ రమేశుడై యుద్భవించె.

లేకున్నచో నీప్రపంచము కురువార్ధిని నీదువారులేరు. నిశ్చయ
ము. నిశ్చయము. ముమ్మాటికి నిశ్చయము. (తలపాగలను
చించుకొనివచ్చును).

అర్జు—భూమింజయా! శిరోవేష్టములను కొనివచ్చితివా.

ఉ—వాసుదేవ మిత్రసంభూత !

క. కౌరవ రథికులకగు
శిరోవేష్టములగ దెచ్చినాడవేగనుయిప్పడే
సురభులదోల్కొని పురముకు
కరమరుదుగ దరలవలెను కంఠిరబలా.

మందగోపాబులారా! మొదవులను మందలించి పురముజేర్చుము.

గోపా—[అటుల యొనర్చుదురు.]

బృ—యుత్తరా ! నీవు రథికుడవుగమ్ము. నేనుసారథిగా యుండెదను.
[బృహన్నలరూపము దాల్చును].

ఉత్త—పాండుకులాభరణా! యిదేటియన్యాయము. [వచ్చును]

బృ—మత్స్యభూపాలపుత్రా! యిపుడే బయల్పరచకము. విరాటునితో
నీవే కురుబలంబుల జయించితటు దెల్పుము. మేము రేపటిదిన
మున బయల్పడుదుము. అంతవరకును మరుగుగానుంచుము.

గీ. రేపు వుదయము రాజయాస్థానముననుచ
బయలుపడుదుము మేముభూమింజయుండ
నీవెయాకురుసేన నురుమాడినటుల
తెల్పుమహీపతితోడ యుత్తరకుమార.

హిమగిరివాసునితోడుగా నింతకంటె తెల్పకుము.

ఉత్త—చిత్తము. అటులనేవక్కాణింతును.

బృ—ఉత్తరా ! పురంబుజేరుదము. ఆలస్యమేల. [రథమునడుచును.
పురసమీపముజేరి సేవకా]

సే—స్వామీ! దేవరయాజ్ఞనుల్లసించఁగోరెద.

ఉత్త—నీవీ క్షణంబున నగరమునకు చనుదెంచి మాతండ్రిగారితో

చ. కురుకుల పారవారమును కూలఁగఁద్రుంచి భూమింజయుండు నీ
పురమును జేరవచ్చె నత నెదుర్కొన వలయును గీతవాద్య నృ
త్యోద్వది గరిష్ఠనెల్లరును వారిసనుల్ నతి యింపు సొంపుగా
జరిగి సమర్థతంబుగను రమ్మను వైభవ యుత్సవంబునన్.

సే—చిత్తము. మిమునెదుర్కొందును (నిష్క్రమించును)

—♦ పంచమరంగము ♦—

(సైన్యము మూర్ఛనుండి లేచును.)

భీష్మ—(తనలో) కుక్కకాటుకు చెప్పదెబ్బయన్నట్లుయున్నది.

దుర్యో—పితామహా హిమతనయపుత్రా! నాపార్థుని వీరవిక్రమములు దుర్లభములు. లేనిచో వారధిబోలు సైన్యంబును కరులపయిబడు కంఠీరవుని పగిది సుంతకష్టంబులేక జయించి కామధేనువుల మరల్చినాఁడు. భారతయుద్ధమునం దెటు జరుగునో కార్యక్రమము తెలియదు.

భీష్మ—కౌరవేశ్వరా! వృథాప్రసంగముచాలించి స్రుక్కుబడఁగ చిక్కిన మొనలతో పురంబుజేరుదము కానిండు.

దుర్యో—ఎవరు ఫణిహారా!

సే—క్యా మహారాజ్.

దుర్యో—బానిన వినుము.

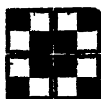
గీ. మూర్ఛమునిగిన సేనలుమూర్ఛదెల్పె
కరిపురంబును జేర నాసేనలకును

యాజ్ఞ యిచ్చితినని నుడివివేగిరముగ
కదలుడీపురము జేరంగత్వరితగతిని.

సే—(నిష్క్రమించును.)

సేనలు—(ఒకరినొకరు గనుగొని లజ్జనభినయించుచూ కరిపురమార్గ
మున వెడలుదురు),

తెరవ్రాలును.

శ్రీ

అభినవ

ఉత్తరగోధనాపహరణము.

—♦ షష్ఠాంకము ♦—

(ప్రథమరంగము నగరసీమ.)

[విరాటుడు కంకుడు పాచికలాడుదురు.]

(సేవకుడు ప్రవేశము.)

సేవ—పదివేలవందనములు పృథ్వీనాథా!

విరా—సేవకా! ఉత్తరగోధనముల మరలించిరా.

సేవ—విరాటభూనాథభూమింజయుండు కురువార్ధినిదాటి గోగణంబులతోవచ్చుచున్నాడు.

విరా—(సంతోషముతో) భేష్‌కుమారా భూమింజయా! చిన్నతనముననే జనకునికింత ఉపకారమొనర్చిన నిన్ను స్తుతియించుటకు వేనోళ్ళచిలుకకైనను తరముగాదుగదా. సేవకా నీవతిత్వరితముగ మంగళవాద్యయుత్సవములతో దోడ్కొనిరమ్ము. పట్నమును శృంగారించునటుల చాటించుము.

సేవ—చిత్తము. ధారుణీశ్వరా వెడలెదను.

[నిష్క్రమించును].

విరా—కంకుభట్టా! నిన్నటిదినంబున సమస్తసైన్యంబులును సుశర్మనెదుర్చజాలమయితిమిగదా. ద్వాదశవర్షంబుల బాలుండగు భూమింజయుండు నాకురుసముద్రము నెట్టుదాటెనోకదా. నా గర్భమున యుత్తరుడు జనించినందుననకదా ఈకష్టముబాసెను.

నాపుత్రుని సాహసగాంభీర్యవిక్రమము దలచ నామనంబానం దాబ్ధినిమగ్నిమైనది. కుమారా యుత్తరా! పరవైరిచిత్తరా నీవేరాజనందనుడవుగాక వీరందరేటరాజపుత్రులు (నాసంతోష మునకు మేరలేదుగదా.)

కంకు—భూమిపాలా! నీవట్లుతలచకము భూమింజయుండెప్పటికిని నా కౌరవాబ్ధిగడంగియుండడు. బృహన్నల తన నవిరణవిక్రమాతి చయమున వారినెదిర్చియుండును.

విరా—కంకా! (కోపముతో) మీభూసురులిటులనే బ్రతుకుచుందురు కాబోలు.

గీ. నాదుపుత్రము మొక్కుచుకంకుభట్ట
నాదుతనయుండు నాధేనువులనదల్చ
వేడిరూపుండు నాహము పేర్చెననుచు
నాదుపుత్రునిచులకగా గంటివటరా.

కంకు—ధరణీశ్వరా! చులకనగా చూచుటగాదు. కారణమునవట్లు వచించితిని. మీరెన్ని నీచోక్తులాడికోపించినను నిశ్చయముగా బృహన్నలయే జయించెనుగాని నీతనయుడుగాడు.

విరా—[కోపమున] కంకా! నీవునాయాస్థానమున నుండదగవు. నీ కిష్టమున్నచోటికి వెళ్ళుము. దుర్మార్గ.

[పాచికతో వైచును.]

(కంకునకు లలాటంబున రక్తము కారుచుండ)

సై—(తనలో) క. యిలయిందుప్రస్థపురవర
నిలయుండయి యిందువీరనాసీనుడయిన్
బలవంతులనగ సోదరు
గల యీతను తుచ్ఛనరునిచే గోటుయనే.

[రక్తము పవిటచెంగున అద్దుచుండును]

విరా—సైరంధ్రీ! పరులనంటనని శ్రీరంగనీతులు బల్కుచూ నిపుడు కంకునంటితివికావా యిదిపతివ్రతధర్మముగునా.

సై—మత్స్యభూమీశా!

గీ. యితనిరక్తము యన్నిబిందువులుధరను
వ్రాలినను నీదుక్షితిసన్నివత్సరములు
కరువుబాధలుగల్గుచు జనసమృద్ధి
క్షేమమొందును విను మత్స్యభూమినాథ.

వి—[తనలో] ఆహా దైవమా! యంతపనిచేసితిని. అన్యాయముగా భూసురునితట్టి నరకూపాంధకారమునజొచ్చితి. [ప్రకాశముగా] భూసురవంశతిలకా! యీదీనునిరక్షించుము.

[పాదములు పట్టుకొనును.]

కంక—రాజా! విచారించెదవేల మిగిలిన కార్యమునకు విచారింప తగదు. మంగళతూర్యములు వినరావచ్చెను. యుత్తరుని యెదుర్కొందములెండు.

(నిష్క్రమింతురు.)

(ఉత్తరుడు ప్రవేశించును.)

విరా—తనప్రక్కజేర్చి ముద్దుపుత్రా యుత్తరా!

గీ. యటుల నాకురువార్ధిగడంగినావు
యటులగోవుల మరలించినెగడినావు
సంగరంబున గలయట్టి సంగతేమి
వేగనాతోడ దెల్పుమీవేడ్కమీర.

ఉత్త—తండ్రీమనభాగ్యవశమున నొకమహామహుని కరుణచే కురుబలంబును జయించి సురభులగాంచగల్గితిని. నాయొక్కశక్తివల్ల కాదు.

విరా—కుమారా! మనయందు నంతకరుణజూపి నామహానుభావుడే వరోనతనిగాంచుభాగ్యము లభించునా.

ఉత్త—జనకా! రేపుగాంచగల్గుదుము. అంతఃపురమునకు పోదము రమ్ము.

విరా—సభాసదులారా! నేటికి సభచాలింతము.

సభా—చిత్తము.

విరా—(తనలో) కంకుబట్టు తెల్పినటుల యుత్తరుడు పల్కుచున్నాడు కంకుబట్టు మహనీయరూపము కాని వేరుకాదు.

(నిష్క్రమింతురు.)

—♦ ద్వితీయ రంగము ♦—

(పాండవులు ప్రవేశము.)

ధర్మ— (ముఖమున వస్త్రముకప్పుకొట్టుకొని) తమ్ముడా! ధనుంజయా నిన్నటిదినమున నాకురువీరుల నెటులబరిమార్చి ధేనువుల మరల్చితివి చెప్పుము. విననువ్విళ్ళూరుచున్నవి.

అర్జు—అన్నయ్యా కాలుపుత్రా! నాయుత్తరునకు సారధిలేనికతంబున నన్నుసారధిగా గొని యుద్ధరంగమునకు వెడలి నాకురుసేన చూచినంతనే యుత్తరుడు

గీ. నరునిజూచిన జంబూక మురుకినట్లు
కేసరినిజూచి కరులు భయమందినట్లు
కురుకులాంబుధి గన భూమింజయుండు
తేరుడిగ్గియు పురితో్రివనురుకసాగె.

(అందరునునవ్వుదురు.)

అంతట నేనతనిపట్టితెచ్చి ధైర్యముచెప్పి మననిజమెరిగించి వానిసారధిగాయొనర్చి నేనురథికుడనయి కురుసేన నురుమాడి ధేను

వుల తోడ్తెచ్చితిమి. (చిత్రములన్నియు దెల్పెదనులే సంతోష మొందుదురు) భీముడు ధర్మజునివంకజూచుచూ తమ్ముడా ! ఫల్గునా మనయనుజుండు ముఖమునకు వస్త్రంబుయడ్డుపెట్టి యున్నాడు కతంబేమోకదా.

అర్జు— అన్నయ్యా ! మీరిట్లు మలినవస్త్రమునుంచుట కేతువేమో దెల్పుము.

ధర్మ—(నిజము దెల్పిన మొప్పువచ్చును) తమ్ములారా! నేను రకనేవస్త్రమునుంచితిని.

ద్రౌప— ప్రాణేశ్వరులారా !

గీ. నిన్నదినమున విరటుడుయమతనూజు
పాచికలునాడ ధర్మజు పరిపాలుతోడ
కురుసముద్రము బృహన్నలనీదినాడు
యనగ పాచికతోడను యతనుగొట్టె

భీము—(కోపముతో) ఓరేవిరాటా ! దుర్మదాంధ !

గీ. కుంతయయినను దలపక యమతనూజ
పాచికను తోడ వైచినావటర నీచ
నీదుపాలిటి కాలు వృకోదరుండు [ధర్మజునిజూచి]
సెలవొసంగుము విరటుని దివికిజేర్తు.

ధర్మ—తమ్ములారా ! శాంతింపుడు. నాయాత్స్యభూమీశుడు నజ్ఞాతవత్సరంబున తన బిడ్డలవలె జూచియున్నాడు కుంతి కార్యమునకై నతనివధించ తగదు పొద్దగుచున్నది యెవరివుద్యోగములకు వారు చనిరేపుదకాలమున రాజయాస్థానమున బయల్పడుదముపొండు.

(నిష్క్రమింతురు.)

—♦ తృ తీ య ర ం గ ము ♦—

(యుధిష్ఠిరుండు విరటుని సింహాసనమధిష్ఠించి యుండ కడమవారలు ప్రక్కనసిలుచుకొని యుందురు.)

విరటుడు ప్రవేశము.

విర—కోపముతో కంకా! నీకింత కావరమేల. మత్స్యసింహాసనాధీశు డనయి వైరివీరులశూలమునై మహాగాంభీర్య రాజమార్తాండ రారాజునైనను జూచినంతనే గుండెగభిల్లన ప్రజలుభయమందు చుండ నీవు నిరాఘాటముగా పీఠమధిష్టించినావు మర్యాద [నరు కబోవును.]

భీము—ఓరి విరాటా!

గీ. యింద్రసింహాసనముకు నర్హుడయినయట్టి
మహానుడు యీనీచపీఠమలంకరింప
నర్హుడుగాడని మదినెంచకోరి
మత్స్యభూమీశ విరటమర్యాదనీచ.

విరా—ఓరి వలలా! యీభూసురుని కొరకయి నన్నిట్లు అవమానించెద వా. యీభూసురఘాతకుడు దేవసింహాసనమున కర్హుడా.

భీము—ఓరీ దుర్మదాంధ మత్స్యరాక్షసా! యీమహానుభావుడు భూసురుడుగాడు.

సీ. శ్రీరాజమహారాజ రాజపూజితుడయ్యు
గజపురంబేలు కంఠీరవుండు
నవఖండమండలాధీశుడయి రిపులను
వేడ్కతో జయమందు వీరవరుడు
గాంభీర్యకదన కంఠీరవుండనెగడు
హాయమేధయాగాదిహర్షనుండు

చంద్రవంశనృపచంద్రుఁడౌ యాపాండు
మహీపతిసుత పంచజ్యేష్టసుతుఁడు

గీ. శౌర్యవాద్విజవర్తన కార్యకుండు
పూనిధర్మంబు పాలించుపుడమిరేఁడు
ద్వితీయద్రిశంతనందను డనఁగ వెలయు
ధర్మపకుఁడు ధర్మరాజితనెగనుము.

విరా—[ఆశ్చర్యమొందును] ఆహా! నాయొక్క భాగ్యము.

అర్జు—విరాటాప్రిజమౌళి (భీమునిజూపి)

సీ. యేఘనుండీభువి యగరవేయనుకాశి
తొంటంబులనువిను వీధిజేర
యేమహామహనీయుఁడిలలోన బకుఁడనెడి
దైత్యునిచెండాడె దర్పణముగ
యేయష్టయైశ్వర్యవంతు డేకాచక్రి
పురజనుల రక్షించెపుడమిలోన
యేభూమిపాలుని సోదరుమృగరుజ
విక్రిముద్రించె గాంధర్వవమున

గీ. అట్టిజగదేకవీరుఁడు కుంతిసుతుఁడు
పక్షి అనుజాత్ముఁడయిన వృకోదరుండు
పాండురాజునిపుత్రుఁడై చెలఁగువాఁడు
ఘనుఁడుభీముండు యీతండు మనుజనాథ.

భీము—నరనాథశ్రేష్టా! [అర్జునునిజూపి]

సీ. పురుహూతుపుత్రుఁడయి పుడమిని జన్మించి
సకల దైత్యులనెల్ల సంహరించి

విలువిద్యనేర్పిన విధ్యనాదునిచేత
మేటయని ద్రుపదజు పట్టికట్టి
ఘోరదానవులయిన కాలకేయులద్రుంచి
ప్రజలకష్టంబుల గీటడంచి
పాలాక్షుమెప్పించి పాశుపతాస్త్రంబు
గొనిసురాసురులు తనబలముమెచ్చ
గీ. పాంచభూమీశుపుత్రుని పెండ్లియాడి
ద్వారకాపురినాథుడౌ మాధవునకు
ప్రాణసంగడి బాంధవుడనగ వెలయు
సింహపిచురంబు విజయసింహంబుయితడే.

(నకులుని జూచి) యీకురిడు

క. సురులకు జ్యేష్టసుతుండును
పేరును దామగ్రంథియనగ నీనగరమునన్
తురగముల కాటనేర్పుచు
మరుగుగవర్తించుచుండె మహీపతియనుమా.

(సహదేవునిజూపి) యీతసిపాపడు.

గీ. మాద్రిద్వితీయసుతుడు సహదేవుడితడు
తంత్రిపాలుడనంగను ధేనువులకు
రోగబాధలులేకుండ పురమునందు
యున్నవాడితడు మమ్ముపుడుగన్నవాడు.

[ద్రౌపతినిజూచి] యీపతివ్రతాశిరోమణి.

క. పాంచాలుతనయద్రౌపతి
అంచితముగ నీపెసీదునగరంబందున్
గొంచకమాలిని యనుచును
యుంచుకవర్తించుచుండె యీ భూనాథా.

విర—(ధర్మజుని పాదములపైబడి) ధర్మభూపాలచూడామణీ! యీనీచుని రక్షించుము. తెలియకపోనిపలుగా నొనర్చిన దోషము క్షమించుము. నాతప్పులు మనసునుంచకుము. నాకుమీరు యొనర్చిన ఉపకారమునకు మీకేప్రతిచేయవలయునోతోచదు మీయొక్క దయాదాక్షిణ్యములవలనే మాస్వరాజ్యము పృథివిపై వర్ధిల్లె. మీకేమిచేయువాడను. రాజా! భువనసంతేజా!

ధర్మ—విరటా! నీవుమమ్ములను.

చ. ఘనసజ్జాతము భంగమొందకను యుద్యోగంబులన్ గూర్చి మమ్మునురక్షించియు యుండుదానికినిప్రత్యక్షోను ఉపకార మీగణమల్ దెచ్చుట తప్పగాచుటయు యింకన్ నీవుమాకెంతో సన్మానంబున బాధువై వరలుచుంటన్ జూచుకొమ్మీధరన్.

విరా—అజాతశత్రూ ! మాట బంధుత్వముగాదు. నాఉపకారము (అర్జునునిజూచి) అర్జునా! నాయందుదయయుంచి.

ఉ. నాదగుముద్దుపుత్త్రియగు నుత్తరనిత్తును నీకునర్జునా భేదముమాని నందరినుఖంబున నీదఃజేర్చుమయ్యరయో శతముఖనందనా వినుతశీలన మాదగు పాపకార్యముల్ ఛిద్దగనీమనంబునను జేర్చకుమయ్యనమస్కరించెదన్.

అర్జ—విరాటరాజా ! అటులయొనర్చుటకు యేలాటిసందేహములు లేవు నేనామెకు విద్య గరపుటచేతనే నామెకు జనకభావము. నీవీకార్యముచేయవలయునని యున్నచో నాకుమారుడభిమన్యునకిచ్చి వివాహము జరుపుము యిదిమాయందరకు సమ్మతము.

విరా—(సంతోషముతో) యవరురా ! ఫణిహారా.

ఫణి—దేవరయాజ్ఞయేమి.

విరా—సేవకా నీవీ క్షణంబున ద్వారకకుబోయి శ్రీకృష్ణబలరామ సర్వబంధు సామంత పరివారముతో అభిమన్యుని దోడ్కొని

రుక్మి—శ్రీకృష్ణభగవానులతో

చ. విరటుని పట్టణంబునను ఉండియు కౌరవవీరులందరిన్
దూరమున దరించవారిగని యుల్లసమందును తనదుపుత్రికన్
యుత్తరనిత్తు నర్జునకంచు మహీపతి బల్కినారు నా
గర్వవ కివ్వనంచు తగజెప్పియు నిట్టులటంచు బల్కినన్.

తే. గీ. బంధుభృత్యాదివర్గ పరివారసహిత
ముగను అభిమన్యు నాముద్దుసుతునినిటకు
తెమ్మటంచును నాధర్మసూనుడిటకు
చనుటకాజ్ఞ నొసంగెనో సార్వభౌమా.

యని తెల్పి తోడ్కొనిరమ్ము.

సేవ—చిత్తము.

(నిష్క్రమించును.)

తెరవ్రాలును.

—♦ చతుర్థరంగము ♦—

[ద్వారకాపురి—శ్రీకృష్ణసభ]

(శ్రీకృష్ణ బలరామయుక్తులు ప్రవేశము.)

శ్రీకృ—సభికులారా! పాండవులు యున్న జాడలు తెలియరాకున్నవి వారలు నెట్టి బాధలు గనుచుచుండిరో కదా. కాల మాల్య మెవరికివశము కష్టము సుఖము సుఖము కష్టముగాను మారు చుండును. హా! పాండవులారా!

గీ. సత్యసంధులు యని లోకమందు నెగడ
యున్నవారికి నెట్టి కాలంబుగూడె
త్వరలో మీకష్టములుదీరు గలవునమ్ము
ధన్యగుణులార పాండవ కుమారులార.

(సేవకుడు ప్రవేశము)

సేవ—సలామ్ శ్రీకృష్ణమారాజ్

శ్రీ—నీవెవరవు యేనగరమునుండి చనుదెంచితివి.

సేవ—మారాజ్ ! మాదె మత్స్యానగర్ విరాటా రాజాసేవకుడు మే మై మత్స్యాదేశం ! మత్స్యాదేశం !

శ్రీ—అయిన నిటు చనుదెంచుటకు కారణమేమి.

సేవ—రాజా ! ధుర్యోధనారాజ్కూ వచ్చి మారాజ్కూ ఆవులతోలోక్ పోతూయున్నాడు అపుడూ రాజూగాన్ మైనె వుర్ కెచెటా వుత్తరుడుఘూకీ అర్జున్‌కి లేకో యుద్ధాన్కి చల్‌గయూ అర్జునవార్కి మార్నెకో మర్గయూఅయినార్. గోవ్లతోలాక్చ్చినాడ్ అందుక్ వుత్తర్కి అర్జున్కి దేతామన్నారు. అర్జునానాకీ నకో మైబేటా అభిమన్కి చేయమన్నాడ్. అందుక్ మారాజాసమ్మతించ్ తుమ్‌కులేకో హ్వాకతే బోలేడ్‌మారాజ్.

శ్రీకృ—అటులయిన పాండవులు మీపురమున యున్నారు.

సే—క్యాబే ఓబోల్ నెకో క్యావ్ తబ్ కుపూస్తా హై సచ్చిహైచే.

శ్రీకృ—సరి. సరి. సేవకాయిటురమ్ము.

సేవ—ప్రవేశించును.

శ్రీకృ—నీవతిత్వరితముగా సైన్యబంధువర్గముల నాయుత్తపర్చుము. మత్స్యపురంబునకు పోవలయును.

సేవ—చిత్తము. (నిష్క్రమించును).

శ్రీకృ—అన్నయ్యా ! బలరామా వింటివా. పాండవులజాడలు మన మతిత్వరితముగా నేగవలయులెండు.

బల—అనుజా! అటులనే నేగుదము.

(శ్రీకృష్ణ బలరామసైన్యము నిష్క్రమించును)

[తెరవ్రాలును].

—♦ పంచమరంగము ♦—

సభామంటపము.

(విరాటుడు సభయుండ శ్రీకృష్ణుడు ప్రవేశించును).

అందరు—పదివేలవందనములు. పరమపురుషా.

ధర్మ—వాసుదేవా పదివేలవందనములు.

శ్రీకృ—బావాయుధిష్టరమహారాజా! అజ్ఞాతవాస మెట్లుకడతేర్చితిరో కదా. విరాటారాజుమీకు యిచ్చిన యాహారదోషంబున నతని గోగణంబులమరల్చితిరి. అందులకుదగు ప్రత్యుపకారము చేయు చున్నాడు. మనస్పూర్తిగా యీకార్యమును జరిగింపుము.

అర్జ—పుండరీకాక్షా! అదియంతయు నీఅనుగ్రహమేకదా. సర్వకాలము ల నీదయవలనగదా కడతేరుచుంటిమి. మీరు మాయందుదయ జూచుచుండ నెట్టికష్టములయినను సుఖముగాయుందును.

శ్రీకృ—మత్స్యభూమీశా! శుభకార్యము నెపుడు నిశ్చయించిరి.

విరా—మధుసూధనా! రేపువుదయము రోహిణీనక్షత్రకన్యాలగ్నమున ఘుడియలకు నిశ్చయించితిమి.

శ్రీకృ—అయిన వలయుకార్యముల చక్కచేయుడు.

విరా—కుమారా వుత్తరా ! నీవతివేగంబున నగరికిజని బంధుజనులకు వలయువిడుదులు గావింపుము అంతఃపురస్త్రీలను ఉత్తరను దోడ్కొనిరమ్మని దెల్పుము

ఉత్త—తండ్రీ ఆజ్ఞశిరసావహించెదను.

(ఉత్తరప్రవేశము)

విరా—సభాసదులారా !

గీ. నాదుపుత్రిక నుత్తర కన్యనిపుడు
క్షితినిపార్థుని సుతుడు సౌభద్రునకును

నొసగి నిప్పుడివాహ మహోత్సవంబు
జరుప యిష్టమెకద మీకు సభ్యులార.

అందరు—మహాభాగ్యము!

శ్రీకృ—విరాట ధరణీశ్వరా! పలయువనులు కావింపు.

విరా—ఎవరు.

సేవ—స్వామీ మహాప్రసాదము!

విరా—నీవతిత్వరితంబునజని భూసురోత్తములను దోడ్కొనిరమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు.)

[భూసురులు ప్రవేశింతురు.]

అప్పావధానులు—సుబ్బావధానులూ! విరాటునిపుత్రివివాహమహోత్సవమునకు వష్టాత్రా నేవెళ్తున్నా.

సు—నేనురావలయుననే వుద్దేశంగాయున్నదిరా. నిన్న పేరంభొట్లుగారి యింట్లో బ్రాహ్మణార్థమునకు భోంచేసిన గారెలుబూరెలు అతిరసాలు బొబ్బట్లుపూరెలు పూరెలునెయ్యి శాఖపాకములు యింకనుకుత్తుకలోయున్నది. అయినను వస్తానురా.

(దారిలో రామశాస్త్రి వెంకటశాస్త్రి వెళ్ళుచుందురు.)

అప్పా—యవరారా! అటువెళ్ళువాడు (నిదానించి) కొండుంబట్టూ.

కొం—ఎవరురా అక్కడ.

అప్పా—నేగదటరా కొండుంబట్టు.

కొం—ఒరేనీవ్వఁటరా అప్పావధానులు నిన్నుగదవరా.

అప్పా—వీడెవరు.

కొం—మల్లాశాస్త్రులకొమారుడు రామశాస్త్రి.

అప్పా—ఒరే! నివ్వఁటరా రామా నిన్ను చూచినముందు తీర్థయాత్ర పోయేటప్పుడు చూచినదే కాబట్టి గుర్తించలేదునాయనా. యితనెవరు!

రామ—యితను వెంకటశాస్త్రి గదస్వా !

అప్పా—అవును మఱచినాను హస్తిపురము బోవుమార్గములో నాతో సంభాషించుచూ వచ్చినవాడవుగదూ. నాయనామీతాతగారి అవ్వ మాతాతగారిముత్తాత చిన్నాయన కుమారుడీకూతురు మనుమరాలు కూతురుపౌత్రి మనవాడివే బంధుత్వములు.

సేవ—భూసురులారా ! రాజేంద్రుడు తొందరచేయుచున్నారు. రండు.

రా—వస్తున్నామురా పోకువీకట

(భూసురులు ప్రవేశము.)

విరా—భూసురోత్తములారా ! త్వరగా కార్యముజరిగింపుడు.

భూ—పెండ్లికుమార్తెను పెండ్లికుమారుని నిటు పీఠాసనములమీద కూర్చుండబెట్టుడు.

(అభిమన్యు నుత్తరలుప్రవేశము.)

(పీఠాసనములపై కూర్చుందురు.)

భూ—(సభాసదులకక్షితలివ్వ అక్షితలు బుచ్చుకొని) సుభభవ సుభభవ దీర్గాయురారోగ్యమస్తు (అని గొణుకుచూ) అభిమన్యా ! మంగళసూత్రము కట్టుము. (అటులచేయును)

(చేయవలయు వివాహకార్యములు జేయుదురు కార్యములు పూర్తియగును వెడలుదురు)

సభాసభులు—అక్షితలుజల్లి.

(మత్తకోకిల)

మంగళమునరనందనా సౌభద్రి శశికులపావనా
అంగనా హృదయారమదనా అంబుజాక్ష సుధవనా
యుత్తరా మానినిగను ప్రసిద్ధితంబుగ నీకునూ
యుత్తమని మారాజు యిప్పుడె యిచ్చుముచ్చట దీర్చెనూ
ధరను నాయురారోగ్యము భువిగల్గిమీరలు సుఖముగా

శరమరందుగ వర్ధిల్లుచును ఘనముగా యుండేరుగా
జయము జయమగునీకు నోసాభద్రిక్రీడిసమాత్మజా
జయముగూడను యిహపరంబున జయము యుత్తరయాత్మజా.

విరా—సభాసదులారా ! మీరుమీయొక్క యాసనములనుండి నా
యొక్క చందన తాంబూలాది గౌరవములుగొనుడు.

అందరు—(గైకొందురు)

విరా—కాలకృత్యములకు లెండు.

అందరు— [నిష్క్రమింతురు],

తెరవాలును.

మత్తకోకిల.

మంగళంబిదె వసుధవలేల్వారిమందిర రఘుకుల
రాఘవేంద్రవేగగొని మదిశరుణజూడుము నన్నిల
అభినవాఉత్తరగోధనాపహరణము యీాకృతిర్
అభిమతంబుగ యొనర్చినాడను ప్రీతిచేకొనునాకృతిర్.

గద్య.

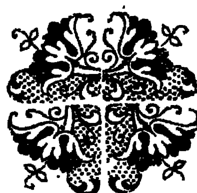
ఇది శ్రీరామచంద్ర పాదసేవాధురంధర వలేటవారిపాలెపుర
మందిర చతుర్ధవర్ణ శ్రేష్ట కంచర్ల గోత్రోద్భవ రావివంశ
పయఃపారావార రాకాసుధాకర లక్ష్మాంబగర్భ
సుక్తముక్తాఫల అప్పయామాత్యద్వితీయా
తనూభవ గజరాజచరిత్రరచనానైక
అచ్చియామాత్యప్రణీతంబయిన
శ్రీఅభినవ ఉత్తరగోధనాప
హరణమునునాటకరాజం
సంపూర్ణము.

భరతవాక్యము.

శా. ప్రజనాథుండు ప్రజానుకూలముగ పరిపాలంతాజేయ జా
యజసమృద్ధిగ సస్యశ్రీరశయమ్ముల్ భూగోవులుల్ యిచ్చుచు
నాభుజగేంద్రుల్ దలపెట్టజారచోరాదిత్య విష బాధలుల్
మత్ ప్రజకష్టంబులు లేకనిర్జరముగా సత్యంబుపాలించెడిన్.

సమాప్తము.

శ్రీసత్యానందప్రెస్ ఇన్నీసుపేట, రాజమండ్రి.